

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika předškolního věku

VIETNAMCI V ČESKÝCH ŠKOLÁCH VIETNAMESE IN CZECH SCHOOLS

Bakalářská práce: 11-FP-KSS-1021

Autor:

Iva KONRÁDOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: Ing. Zuzana Palounková Ph.D.

Konzultant:

Počet

Stran	Grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
82	15	11	12	28	10+CD

V Liberci dne: 7. 12. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Mgr. Iva KONRÁDOVÁ
Osobní číslo: P09000605
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele
Název tématu: Vietnamci v českých školách
Zadávající katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Popsat problematiku vietnamského etnika v základním školství a zjistit, do jaké míry se žáci vietnamského původu integrují do základních škol.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr, interpretace a vyhodnocení dat a formulace závěru.

Metody: Sociometrické šetření

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BROUČEK, Stanislav. Český pohled na Vietnamce : mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003. ISBN 80-85010-46-1.

ČERNÍK, Jan et al. S vietnamskými dětmi na českých školách. 1. vyd. Jinočany: H a H, 2006. ISBN 80-7319-055-9.

LEONTIYEVA, Yana et al. Menšinová problematika v ČR : komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů : Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. ISBN 80-7330-098-2.

MARTÍNKOVÁ, Šárka. Vietnamská komunita v Praze. 1. vyd. Praha: Muzeum Hlavního města Prahy, 2010. ISBN 978-80-85394-72-6.

UHEREK, Zdeněk et al. Cizinecké komunity z antropologické perspektivy : vybrané případy významných imigračních skupin v České republice. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-87112-12-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Zuzana Palounková

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. dubna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2012**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.
vedoucí katedry

dne **22 -04- 2011**

Čestné prohlášení

Název práce: Vietnamci v českých školách
Jméno a příjmení autora: Iva Konrádová
Osobní číslo: P09000605

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 7. 12. 2012

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce paní Ing. Zuzaně Palounkové Ph.D. za metodické vedení, odbornou pomoc, konzultaci a cenné rady, které mi při zpracování bakalářské práce poskytla. Děkuji za věcné připomínky a podporu při tvorbě mé bakalářské práce.

Název bakalářské práce: Vietnamci v českých školách

Jméno a příjmení autora: Iva Konrádová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2012/2013

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.

Anotace:

Bakalářská práce se zabývala integrací vietnamských žáků do českých škol. Cílem bakalářské práce bylo popsat problematiku vietnamského etnika v českém školství, dále zpracovat a analyzovat údaje o integraci vietnamských žáků do českých základních škol a zaměřit se na problémy, s nimiž se mohou vietnamští žáci ve škole potýkat. Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývala podmínkami pedagogické integrace, představila základní integrační metody a postupy, to vše s ohledem na specifika vietnamského etnika. Praktická část zjišťovala pomocí sociometrického testu sociální vazby mezi žáky ve vybraných třídách základních škol, dále sociální klima třídy a výskyt šikany. Důraz byl vždy kladen na postavení vietnamského žáka v třídním kolektivu. Výsledky průzkumného šetření prokázaly, že vietnamští žáci se nevyčleňují z kolektivu majority a navazují přirozené kamarádké vztahy bez ohledu na jejich sociokulturní odlišnost. Nebyly také zjištěny žádné zásadní problémy ve vztazích mezi vietnamskými žáky a českou majoritou. Zjištění vyústila v konkrétní navrhovaná opatření. Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice bylo možné považovat zjištění, že část Vietnamců má zkušenosti s šikanou.

Klíčová slova: Vietnamci, integrace, migrace, multikulturní vzdělávání, individuální vzdělávací plán, sociální status, sociální klima, šikana, sociální znevýhodnění

Title of thesis: Vietnamese in Czech Schools

Name and surname of the author: Iva Konrádová

Academic year of submission of the work: 2012/2013

Thesis Supervisor: Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.

Annotation:

The bachelor thesis dealt with integration of Vietnamese pupils into Czech schools. The target of the thesis was to describe the problems of Vietnamese ethnicity in Czech school system, to process and analyse data about the integration of Vietnamese pupils into Czech schools and use the collected data to focus on problems which Vietnamese pupils might face at school. The thesis is divided into two parts, the theoretical and the practical. The theoretical part dealt with the terms of pedagogical integration, presented basic integration methods and procedures, all with regard to the specifics of Vietnamese ethnicity. The practical part examined social ties between students in selected classes of elementary schools, using sociometric test, as well as the social climate and bullying. The emphasis was always placed on the position of Vietnamese student in the class. The results of the exploratory investigation showed that Vietnamese students do not detach themselves from the majority group and build camaraderie natural relationships regardless of their socio-cultural differences. There were found any major problems in the relations between Vietnamese students and the Czech majority. The findings resulted in concrete measures proposed. As the greatest contribution of the work regarding the problem, are considered the indications that part of the Vietnamese children have experienced bullying.

Keywords: The Vietnamese, integration, migration, multicultural education, individual education plan, social status, social climate, bullying, social disadvantage

Obsah

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 Migrace Vietnamců do České republiky	13
1.1 Situace před rokem 1989	13
1.2 Situace po roce 1989	14
1.3 Vietnamci v současné České republice	15
2 Integrace Vietnamců v České republice	17
2.1 Integrovaná politika České republiky	17
2.2 Specifika vietnamské komunity	19
2.3 Integrace Vietnamců do českých škol	20
3 Vietnamci v českých školách	21
3.1 Postavení vietnamských žáků v českém vzdělávacím systému	21
3.2 Jazyková bariéra	23
3.3 Vietnamský žák – rodina – škola.....	24
3.4 Vztah Vietnamců ke vzdělání.....	25
4 Specifické přístupy a metody vzdělávání žáků cizinců	27
4.1 Specifika výuky českého jazyka.....	27
4.2 Pedagogický asistent	31
4.3 Individuální vzdělávací plán.....	32
4.4 Multikulturní vzdělávání	33
PRAKTICKÁ ČÁST	35
5 Cíl práce	35
5.1 Stanovení předpokladů	35
5.2 Použité průzkumné metody	36

5.3 Průběh průzkumu	39
5.4 Charakteristika zkoumaného vzorku	40
6 Výsledky průzkumu	43
6.1 Ověření platnosti předpokladů	71
ZÁVĚR.....	74
NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	76
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	78
SEZNAM PŘÍLOH.....	82

Úvod

Česká společnost prošla v uplynulých dvou dekádách zásadními politickými, ekonomickými i kulturními proměnami. Jedním z důsledků těchto změn byl také příliv cizinců do naší země. Bylo nutné upravit proces začleňování cizinců do české společnosti. Integrační politika musela reagovat na nové skutečnosti a potřeby cizinců i české společnosti.

Třetí nejpočetnější skupinou cizinců u nás jsou Vietnamci. Migrace Vietnamců do České republiky má svou historii. Rostoucí počet dlouhodobě usazených Vietnamců v České republice však vyvolává řadu nových otázek a problémů v oblasti jejich integrace. Počet vietnamských žáků a studentů na našich školách stoupá. A právě školy a jiná zařízení spojená s výchovou nebo volnočasovými aktivitami mají v procesu začleňování vietnamských dětí do české majoritní společnosti zásadní roli. Důležitý je přístup škol k integraci vietnamských dětí do školního kolektivu a také spolupráce škol s rodiči. V současné době škola přebírá i některé funkce, které tradičně připadaly rodině, tedy nejen vzdělává, ale i vychovává. Povědomí o mnoha důležitých společenských normách, hodnotách a pravidlech získává člověk právě ve škole. Při integraci cizinců do české společnosti se tedy jako klíčový faktor jeví začlenění dětí cizinců do procesu školního vzdělávání.

Autorka bakalářské práce vychází z poznatků a ze zkušeností ze své praxe. Pracovala jako učitelka na druhém stupni základní školy, nyní učí na osmiletém gymnáziu. V průběhu své praxe se setkala s poměrně vysokým počtem žáků cizinců, zejména s žáky a studenty vietnamskými. Protože jí toto téma bylo blízké a zajímalo ji, jaké budou výsledky šetření, rozhodla se zpracovat toto téma.

Tématem bakalářské práce jsou Vietnamci v českých školách. Vietnamci tvoří třetí nejpočetnější skupinu cizinců v České republice. V bakalářské práci se zabýváme podmínkami integrace vietnamských žáků do českých škol, mapujeme základní integrační metody a přístupy, přičemž se snažíme zaměřit na specifika vietnamského etnika.

Cílem bakalářské práce je popsat problematiku vietnamského etnika v českém základním školství, dále zpracovat a analyzovat údaje o integraci vietnamských žáků do českých škol a zaměřit se na problémy, s nimiž se mohou vietnamští žáci ve škole potýkat.

Pro průzkumné šetření byla použita metoda sociometrie. Práce je členěna do dvou částí, na část teoretickou a praktickou. V teoretické části bakalářské práce se zabýváme studiem poznatků o integraci vietnamských žáků do českých škol, sledujeme specifické přístupy a metody práce s vietnamskými žáky. Zde vycházíme z odborné literatury. V praktické části práce mapujeme sociální vazby mezi žáky ve třídách základních škol, s důrazem na postavení vietnamského žáka v třídním kolektivu.

V první kapitole se věnujeme historii migrace Vietnamců do České republiky. Zabýváme se důvody, které Vietnamce vedly k odchodu ze své vlasti, a popisujeme podmínky jejich pobytu u nás. Zdůrazňujeme přitom rok 1989, který představuje mezník v česko-vietnamských vztazích, a snažíme se postihnout příčiny současné migrace Vietnamců do České republiky.

Druhá kapitola je věnována integraci Vietnamců v České republice. Autorka popisuje integrační politiku České republiky, věnuje pozornost specifickým vietnamské komunity a klade důraz na integraci vietnamských dětí.

Třetí kapitola úzce navazuje na předešlou, zabývá se vietnamskými dětmi v českých školách. Zmiňujeme poměr vietnamských žáků a studentů v českém školství a představujeme legislativu, jež upravuje vzdělávání vietnamských žáků v českém vzdělávacím systému. V závislosti na tom pak tato kapitola pojednává o problémech, které začleňování cizinců do výuky přináší všem zúčastněným stranám, a zaměřuje se především na jazykovou bariéru. Dále se věnujeme spolupráci školy a rodiny při vzdělávání vietnamského žáka. Zvláštní důraz je kladen na hodnoty a vztah Vietnamců ke vzdělání. To je totiž jeden ze základních pilířů, na němž mohou školy při práci s vietnamskými žáky stavět.

Čtvrtá kapitola obsahuje vybrané specifické přístupy a metody vzdělávání, jež je možné použít při práci s vietnamskými žáky. Je kladen důraz zejména na výuku českého jazyka a její zvláštnosti. Dále se zde zabýváme podpůrnými a vyrovnávacími opatřeními pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a vysvětlujeme funkci pedagogického asistenta, význam individuálního vzdělávacího plánu nebo multikulturní výchovy, to vše s ohledem na vietnamského žáka.

Praktickou část bakalářské práce tvoří sociometrický průzkum. Průzkumné šetření bylo realizováno ve vybraných základních školách v okrese Česká Lípa prostřednictvím

sociometrického testu. Cílem testu bylo zmapovat strukturu sociálních vazeb v třídním kolektivu a dále zjistit, jaké je klima třídy a zda nebyl někdo ze žáků obětí šikany. Výsledky sociometrického testu jsme zpracovali do sociometrických matic, u vietnamských žáků jsme dále vypracovali individuální sociogram. Výsledky průzkumného šetření jsme pak porovnali s předem stanovenými předpoklady.

Práce je určena nejen pro učitele základních škol, ale také pro všechny další pracovníky ve školních i mimoškolních činnostech. Má informovat o přístupech a metodách integrace dětí cizinců, zejména Vietnamců, do českého školství a měla by vést k zamyšlení nad postavením vietnamského žáka v české školní třídě a nad problémy, které mohou integrační proces provázet.

Teoretická část

1 Migrace Vietnamců do České republiky

Od počátku příchodů Vietnamců do České republiky, který se datuje od 50. let 20. století, jejich počet výrazně narůstá. Janská uvádí (2011, s. 480), že Vietnamci se od devadesátých let minulého století řadí ke třem nejpočetnějším cizineckým komunitám na našem území. Zároveň vietnamská komunita v České republice patří mezi nejpočetnější diasporu ve světě.

Tak jako v češtině existuje pojem „čeští emigranti“, existuje podle Drbohlava (2008, s. 234) také ve vietnamštině termín „Vietnamci v cizině“. Vedle toho však má vietnamština název také pro specifickou skupinu migrantů, pro Vietnamce v Česku. Termín *Xu* (čteno [sú]) vznikl fonetickým odvozením a redukcí z češtiny od slova „Vietnamců“, které slychali v Česku od příslušníků majority. Výslovnost hlásky „c“ činí Vietnamcům potíže, proto užívají pojem *Xu*.

V současné době žije v České republice více než 60 000 Vietnamců, což představuje 2 % ze všech vietnamských migrantů. Kromě České republiky Vietnamci míří do USA, Kanady, Francie, Německa či Polska (Drbohlav, 2008, s. 235).

1.1 Situace před rokem 1989

Za počátek česko-vietnamských vztahů je obecně považován 2. únor roku 1959, kdy byly navázány diplomatické vztahy mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou. Československo bylo teprve čtvrtým státem (po Číně, Sovětském svazu a Mongolsku), který s Vietnamem navázal diplomatické styky. Kocourek (2006, s. 47) uvádí, že tato spolupráce byla zahájena zcela účelově, protože Československo potřebovalo více pracovní síly a Vietnam potřeboval vzdělávat své pracovníky.

V roce 1956 byla podepsána Dohoda o vědecko-technické spolupráci a o rok později Dohoda o kulturní spolupráci. Na základě těchto vzájemných dohod přijížděli do Československa žáci odborných průmyslových škol a studenti vysokých škol. Následovali je první praktikanti a studenti postgraduálního studia (Šišková, 2001, s. 104).

Již na sklonku padesátých let se začaly navazovat a pěstovat patronátní styky vybraných československých a vietnamských škol (Černík, 2006, s. 89)

Vietnamská strana jevila o spolupráci velký zájem, a proto byly v sedmdesátých letech podepsány další smlouvy, Dohoda o přijímání studentů, učňů a o zaměstnávání a Dohoda o odborné přípravě vietnamských občanů v československých organizacích. Mullerová (1998, s. 84) uvádí, že v letech 1974 – 1977 přijelo do Československa 5 069 vietnamských občanů, kteří se zapracovávali zejména ve strojírenství, v energetice a ve stavebnictví.

Pobyt Vietnamců v Československu se řídil přesnými pravidly. Studenti vysokých škol, kteří zde studovali na stipendium, nejprve absolvovali roční jazykovou přípravu a teprve potom byli zařazeni do příslušných vysokých škol. Pobyt učňů trval sedm let, pobyt praktikantů a stážistů tři až čtyři roky s možností prodloužení, pokud souhlasily obě strany. Učni museli absolvovat tříměsíční intenzivní kurs českého jazyka, rovněž dělníci-stážisti dostávali lekce češtiny, více se však seznamovali s pracovním prostředím (Martínková, 2008, s. 169–170).

Martínková (2008, s. 169) dále uvádí, že k největšímu nárůstu vietnamských občanů v Československu došlo mezi lety 1979 a 1985. V tomto období přesahoval počet vietnamských občanů na území Československa 35 000 osob, přičemž ze dvou třetin se jednalo o dělníky.

Z uvedených faktů lze usuzovat, že do osmdesátých let byla prvotním motivem Vietnamců pro pobyt v Československu možnost získat kvalitní vzdělání a kvalifikaci. Postupně však obě strany začaly využívat zejména ekonomické okolnosti ve vlastní prospěch. Pro československou stranu byli vietnamští občané levnou pracovní silou, zejména v oborech, jimž se čeští pracovníci vyhýbali. Na druhé straně Vietnamce začal více než vzdělání zajímat možný výdělek.

1.2 Situace po roce 1989

Odborná literatura se shoduje v tom, že rok 1989 představuje zásadní předěl v charakteru česko-vietnamských vztahů. Československo přerušilo s Vietnamem téměř veškeré politické i hospodářské styky a odstupovalo tak i od uzavřených dohod. Vietnamští pracovníci se měli vrátit zpět do své vlasti, ale tlak na jejich návrat nebyl důsledný. Mnozí

z nich tedy v Československu zůstali a využili možnosti podnikání. Podnikání bylo cestou k dlouhodobému pobytu a poté k pobytu trvalému.

Za vietnamskými občany, kteří se rozhodli v Československu zůstat, přijížděli jejich rodinní příslušníci. Vraceli se také někdejší vietnamští studenti a pracovníci a bez ohledu na své předchozí vzdělání se začali živit především obchodní činností. S nimi také přicházeli jejich rodiny a známí.

V roce 1994 byla podepsána Dohoda mezi vládou ČR a vládou VSR o odborné přípravě vietnamských občanů ve středních odborných učilištích v České republice a Dohoda o vzájemném zaměstnávání českých a vietnamských občanů. Na základě těchto oficiálních dohod Vietnamci do Česka dále přijíždějí, ale jedná se řádově jen o desítky ročně (Černík, 2006, s. 91).

1.3 Vietnamci v současné České republice

K 31. 12. 2011 žilo na území České republiky 60 289 Vietnamců. S dlouhodobým pobytem nad 90 dnů žilo v České republice k tomuto datu 23 667 vietnamských občanů. Vietnamci jsou tak po Ukrajincích a Slovácích třetí nejpočetnější skupinou cizinců s dlouhodobým či trvalým pobytem (ČSÚ, 2011, s. 157).

Kocourek (2008, s. 235) analyzuje příčiny současné migrace Vietnamců do České republiky a jako primární faktor migrace uvádí ekonomické důvody. Vietnamce často vedou k odchodu z vlasti nízké příjmy, nedostatek pracovních příležitostí a omezený přístup ke vzdělání.

Za další motiv k odchodu ze země lze považovat rodinné vztahy. Pro vietnamskou rodinu je typická soudržnost, a proto její členové následují své blízké, kteří se v cizí zemi usadili. Nezanedbatelným faktorem migrace Vietnamců do Česka je i historie vztahů bývalého Československa a Vietnamské socialistické republiky a stálá podpora vývozu pracovních sil vietnamskou vládou. Většinu současných vietnamských migrantů v České republice však již tvoří přistěhovalci bez přímé návaznosti na vietnamskou imigraci před rokem 1989.

Kocourek a Martínková se shodují v tom, že Vietnamci přicházejí do České republiky především za výdělkem. Jejich strategie rychlého získání ekonomického zisku však bere brzy za své a mění se v dlouhodobý pobyt na území ČR.

Naprostá většina Vietnamců v České republice pracuje na základě živnostenského oprávnění a jen zlomek z nich jsou zaměstnanci. Martínková (2008, s. 173) uvádí, že Vietnamci, kteří žili a pracovali v bývalém Československu, se výborně orientovali na trhu, znali dobře nabídku zboží i poptávku. Využili tedy možnosti, které přinesl nový režim, a začali podnikat v obchodu.

Kocourek (2008, s. 53) upozorňuje na fakt, že u nás podnikají Vietnamci, kteří mají původně zcela jinou profesi, nezřídka jejich společenský status neodráží jejich skutečné kvality. Jejich neznalost českého jazyka a další kulturní bariéry jim však brání věnovat se jiné pracovní činnosti než podnikání.

2 Integrace Vietnamců v České republice

Integrace cizinců je obecně považována za obousměrný proces, který nelze chápat jen jako schopnost žít a pracovat v nové zemi, ale jako vztah, který se neustále mění a oběma zúčastněným stranám něco přináší. Trbola (2001, s. 17) říká, že vyčerpávající definice pojmu integrace cizinců neexistuje ani na celoevropské úrovni, ani na úrovni České republiky. Pojem integrace cizinců je většinou charakterizován prostřednictvím oblastí, kterých se dotýká, tedy vzdělání, zdravotnictví, trh práce, bydlení apod.

Integrace cizinců je dlouhodobý proces a je třeba k ní tak přistupovat a flexibilně reagovat na aktuální situaci. Potřeby cizinců i české společnosti se totiž neustále proměňují. U imigrantů se často v průběhu času mění samotná motivace k integraci v nové zemi, každý imigrant prochází procesem nové socializace a akulturace. Podmínky integrace jednotlivých generací se velmi odlišují, protože jednotlivé generace imigrantů vstupují do integračního procesu v odlišných fázích a z jiných pozic.

2.1 Integrační politika České republiky

Politika integrace cizinců je nedílnou součástí migrační politiky státu, neboť imigrace může být bezproblémová pouze tehdy, pokud na ni navazují integrační opatření, která cizinci napomohou začlenit se do společnosti.

Jak již bylo řečeno výše, integrace je obousměrný proces, do něhož vstupují na jedné straně cizinci a na druhé straně majoritní společnost. Cílem integračních opatření je tedy docílit spokojenosti a užitku na obou stranách. Ideálem je dosažení nekonfliktního soužití, vzájemného poznání a porozumění mezi cizinci a společností, ve které žijí. Zároveň by všechna integrační opatření měla předcházet vytváření uzavřených komunit imigrantů, společenské izolaci a sociálnímu vyloučení cizinců (MV, 2012, s. 7).

Základním dokumentem integrační politiky státu je Koncepce integrace cizinců na území České republiky, která se stala nedílnou součástí vládní politiky. Původní koncepce definovala integraci cizinců jako proces postupného začleňování imigrantů do české společnosti. Aktualizovaná definice zdůrazňuje, že integrace je oboustranným procesem, v jehož průběhu dochází ke sjednocování domácího obyvatelstva a přistěhovalců v jednu společnost. Z toho je patrné, že integrační politika skutečně musí reagovat na proměny ve společnosti.

Za cílovou skupinu integrace cizinců jsou považováni občané třetích zemí, tj. mimo Evropskou unii, pobývajících legálně na území České republiky. Co je obzvlášť důležité zmínit, je fakt, že Koncepce označuje za cílovou skupinu integrace i majoritní společnost.

Konkrétní integrační opatření jsou zaměřena především na cizince s dlouhodobým nebo trvalým pobytem, ale některé body se vztahují také na nově příchozí cizince. Zvláštní pozornost je věnována integraci druhé generace cizinců, tedy dětem a mládeži, dále ženám cizinkám a celkově integraci rodin cizinců.

Integrační politika je zaměřena na čtyři klíčové oblasti:

- znalost českého jazyka,
- ekonomická soběstačnost,
- orientace ve společnosti a
- vztahy mezi komunitami.

Důležitým principem koncipované integrace cizinců je postupné narůstání práv úměrně s délkou pobytu na území České republiky. To by mělo v ideálním případě znamenat, že s délkou pobytu tedy narůstají i práva dotyčných cizinců. Nejméně práv je tedy spojeno s krátkodobým pobytem, více práv mají držitelé dlouhodobého pobytu a nejvíce práv pak užívají cizinci s povolením k trvalému pobytu. Naprostá rovnost cizinců s občany České republiky je spojena se získáním českého občanství. Trbola však upozorňuje na fakt, že toto pravidlo ne vždy platí pro porovnání práv cizinců ze třetích zemí a občanů jiných zemí Evropské unie (2011, s. 19).

České právo rozlišuje tři základní pobytové režimy:

- cizinci z tzv. třetích zemí,
- režim občanů Evropské unie a jejich rodinných příslušníků a
- azyl.

Azylantem se cizinec stává, pokud požádá Českou republiku o ochranu a stát následně o této žádosti rozhodne. O azyl může požádat každý cizinec a dostat se tak alespoň na určitou dobu do tohoto právního režimu. Státní občanství cizince přitom není směrodatné (Trbola, 2011, s. 101–102).

Toto rozdělení pro nás bude podstatné, až budeme ve čtvrté kapitole pojednávat o žácích se speciálními vzdělávacími potřebami.

2.2 Specifika vietnamské komunity

Vietnamská komunita je charakterizována jako velmi uzavřená, separovaná, izolující se od české majority. Tato uzavřenost má několik příčin.

Každý člověk, který začne žít v cizí zemi, prožívá kulturní šok. Kocourek (2006, s. 11) definuje kulturní šok jako pocit z cizího prostředí, z neznámých, nečekaných, nových podnětů a reakcí. Vietnamská kultura se značně liší od kultury české, neschopnost orientace v novém prostředí je navíc mnohdy umocněna jazykovou bariérou. Cizinec se musí sžít s novým prostředím, musí se přizpůsobit a naučit se novým zvyklostem. U každého jedince probíhá tento proces individuálně. Někteří se vlivu nové kultury brání, jiní přijímají novou identitu.

Dalším faktorem, který umocňoval uzavřenost vietnamské komunity, byly přímo samotné vietnamské organizace a instituce. Před rokem 1989 existoval institut jakéhosi „zástupce“, který organizoval, tlumočil a vyřizoval veškeré problémy vietnamské komunity na českých úřadech. Po roce 1989 se těchto situací ujaly vietnamské organizace. Díky nim byli např. zaměstnáváni i ti Vietnamci, kteří by jinak na trhu práce kvůli svým znalostem a jazykové bariéře neuspěli. Podle Kocourka (2006, s. 56) však v současné době tyto organizace začínají svými aktivitami spíše přispívat k postupnému otevírání se vietnamské komunity.

V České republice existuje systém zprostředkovatelských služeb, které mají vietnamským občanům pomáhat zejména při komunikaci s českými úřady. Imigrantům s jazykovou bariérou vyhledávají bydlení, tlumočí u lékaře, ve škole, na úřadech, poskytují poradenství a informace o podnikání v České republice. Tyto organizace vycházejí přímo z vietnamské komunity a právě proto se dnes mohou podílet na integraci Vietnamců do české společnosti.

Příčinou izolace vietnamské komunity je i fakt, že sami Vietnamci chápou pobyt v České republice nejprve jako provizorium. Přicházejí sem s vidinou rychlého zbohatnutí a následného návratu do Vietnamu. Většinou až když žijí v Česku dlouhou dobu, když se jim zde narodí děti, projeví se i snaha o větší integraci do české společnosti.

Na základě vlastních profesních zkušeností se shodujeme s Kocourkem zejména v tom, že integrace je velmi složitý proces, který probíhá dlouhodobě, a jeho podmínky jsou řízeny shora. Právě proto je důležité zamyslet se nad tím, co je vlastně cílem integrace a co od ní očekává minorita i majorita. Integrační procesy musí vycházet z reálných potřeb obou zúčastněných stran a odvíjet se od toho, do jaké míry jsou obě strany připraveny a motivovány do vzájemného vztahu a sblížení investovat.

2.3 Integrace Vietnamců do českých škol

Velmi významnou skupinou Vietnamců v ČR jsou dnešní děti a studenti, kteří se v Česku narodili, nebo tu žijí od malička. Tato skupina se odlišuje od ostatních migrantů v tom, že se vcelku bez problémů integruje do většinové české společnosti. Zásahu na tom mají například české vychovatelky, jimž vietnamští rodiče svěřují své děti. Důležitou roli sehrává při integraci také školní docházka. Autoři odborných publikací se shodují v tom, že vietnamské děti se stávají stabilním fenoménem českého školství.

Povinná školní docházka se vztahuje na cizince s vízem nad 90 dnů, s povolením k dlouhodobému a trvalému pobytu a na azylanty. Tato povinnost se vztahuje samozřejmě také na občany Evropské unie a žadatele o azyl, ale tyto skupiny cizinců nejsou v centru našeho zájmu.

Základní škola je často první institucí, s níž imigranti přicházejí do styku, má tedy klíčové postavení v procesu integrace cizinců do české společnosti. Tato integrace se netýká pouze dětí, ale potažmo také jejich rodičů. Odborná literatura se shoduje v tom, že školy mají obrovský integrační potenciál, který však není z různých důvodů plně využit. Zatímco se děti cizinci velmi dobře přizpůsobují našemu školství, české školství se málo přizpůsobuje jim a jejich původnímu kulturnímu a sociálnímu prostředí (MPSV, 2007, s. 59).

3 Vietnamci v českých školách

Zastoupení vietnamských žáků v českých školách je poměrně významné. Ve školním roce 2010/2011 tvořili 27 % cizinců v českých školách. Poměr vietnamských žáků na základních školách byl v témže školním roce téměř 22 %, na středních školách dokonce 27 %, čímž se vietnamští studenti stali nejpočetnější skupinou cizinců v českých středních školách. Na vysokých školách je tento poměr mnohem menší, Vietnamci představovali necelá 2 % ze všech cizích studentů. Příčina tohoto nepoměru je patrně v tom, že vietnamští žáci základních škol se v České republice narodili nebo sem přišli se svými rodiči v útlém věku. Studenti na vysokých školách jsou často Vietnamci, kteří sem přijeli přímo za účelem získání kvalitního vzdělání (ČSÚ, 2011, s. 163.)

3.1 Postavení vietnamských žáků v českém vzdělávacím systému

Podle Listiny základních práv a svobod má každý cizinec právo na vzdělání a na základě § 20 školského zákona (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) mají občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci zaručen stejný přístup ke vzdělávání a školským službám za stejných podmínek jako občané s českým státním občanstvím. Totéž platí pro osoby, které nejsou občany Evropské unie. Na děti těchto osob se vztahuje povinná školní docházka, pokud mají právo pobytu na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů. Přístup do základních škol získaly od roku 2008 i děti cizinců v neoprávněném postavení, neboť podle novely č. 343/2007 Sb. školského zákona jejich rodiče již nemusí řediteli školy prokazovat oprávněnost svého pobytu v České republice.

V souladu s těmito předpisy musí tedy dítě nastoupit do školy, jakmile se rodina přistěhuje do České republiky. Zde může nastat, a často tomu tak skutečně bývá, první problém. Zatímco dospělí cizinci mají povinnost prokázat znalost češtiny na úrovni A1 jako jednu z podmínek pro získání trvalého pobytu, pro děti cizince žádná povinnost navštěvovat kurzy českého jazyka neexistuje. Není tedy ani záruka, že dítě, které nastupuje do školy, je schopné v českém jazyce komunikovat na odpovídající úrovni.

Dalším problémem je samotný systém českého školství, který není připraven na stále se zvyšující počty žáků-cizinců. Autorka se na základě vlastních zkušeností domnívá, že pedagogové mnohdy nejsou na práci s žáky-cizinci připraveni, jsou zaskočení zejména

potížemi, které přináší jazyková bariéra. Pedagogové většinou nemají metodiky pro výuku češtiny pro cizince, neznají právní předpisy, jež upravují pobyt a vzdělávání cizinců v České republice, nevědí, kam se obrátit o pomoc s řešením problémů.

Analýza (MPSV, 2007, s 60) uvádí, že přístup škol k začleňování cizinců do výuky se výrazně liší. Záleží na zkušenostech dané školy se vzděláváním cizinců. Základní školy, které navštěvuje nízký počet žáků cizinců, nemají výraznou potřebu zabývat se otázkou integrace. Naopak školy s vyšším počtem žáků cizinců vnímají problematiku integrace citlivěji, protože si již uvědomují specifika vzdělávání těchto žáků.

Za nejzávažnější problém, s nímž se musí školy potýkat, lze považovat již několikrát zmíněnou jazykovou bariéru. Jazyková bariéra ovšem nestojí jen mezi školou a žákem, ale často také mezi školou a rodiči. Této problematice se budeme věnovat podrobněji v jiné části bakalářské práce.

Co se týká žáků, z analýzy vyplývá, že problém neznalosti českého jazyka se v posledních letech snižuje. V minulosti totiž do škol nastupovaly děti, které se narodily a žily ve své původní zemi. Do českých škol tak přicházeli žáci ve věku kolem dvanácti let a adaptace na nový jazyk pro ně byla velice obtížná. Mladší děti se dokáží lépe a rychleji přizpůsobit, což souvisí s vývojem kognitivních procesů.

V současné době představují děti nastupující do vyššího ročníku spíše výjimku, většina zde zahajuje školní docházku. Roste počet vietnamských dětí, které se v České republice již narodily a byly tak vystaveny již od útlého věku vlivu českého prostředí a českého jazyka. Ideální je stav, kdy vietnamské dítě navštěvuje i českou mateřskou školu, znalost českého jazyka je pak na podstatně lepší úrovni. Původně bylo velkým problémem, že někteří cizinci neměli přístup ke vzdělávání v mateřské škole za stejných podmínek jako občané ČR. Omezení se týkalo cizinců, kteří měli vízum nad 90 dnů a cizinců s povolením k dlouhodobému pobytu. Tyto skupiny cizinců musely za docházku svých dětí do mateřské školy platit, což si v mnoha případech nemohly dovolit. To samé platilo také o školní družině, uměleckém vzdělávání a školských službách. Zvláště školní družina přitom může v integračním procesu sehrát jednu z klíčových rolí. Ve školní družině děti vstupují do užších vztahů, mají možnost se blíže poznat, zvyknout si na nové prostředí, seznámit se s jazykem. Věnují se zde volnočasovým aktivitám, v nichž mají možnost vyniknout, nezávisle na úrovni jejich jazykových znalostí.

Pozitivní změnu přinesla až zmiňovaná novela školského zákona, která rozšířila ustanovení § 20 tohoto zákona o skutečnost, že také žáci-cizinci z třetích zemí mají stejný přístup k předškolnímu vzdělávání, základnímu uměleckému vzdělávání, jazykovému vzdělávání a ke školským službám, pokud mají právo pobytu na území České republiky na dobu delší než 90 dnů nebo jsou azylanty. Dále zákon garantuje právo na bezplatnou přípravu k jejich začlenění do základního vzdělávání. Tato příprava má zahrnovat výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků. Návrhy opatření v usnesení vlády ČR pak obsahují ještě jeden podstatný bod, a sice zajištění podpory výuky českého jazyka nad rámec běžné výuky ve školách pro děti-cizince z třetích zemí v předškolním a základním vzdělávání a umožnit školám působení pedagogických asistentů pro tyto žáky.

3.2 Jazyková bariéra

Podle § 13 školského zákona je vyučovacím jazykem v českých školách jazyk český. Příslušníků národnostních menšin je zajištěno právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny. Paragraf 14 pak specifikuje, za jakých podmínek lze zřídit školu nebo třídu s jazykem národnostní menšiny.

Vietnamské děti nastupují do české školy většinou již se znalostí českého jazyka, kterou získaly při dlouhodobém pobytu v České republice, často docházkou do mateřské školy. V některých případech však přicházejí do základních škol děti bez předchozího kontaktu s češtinou nebo jazyk ovládají pouze v základech. U těchto dětí je integrační proces skutečně závažným problémem.

Černík (2006, s. 180–181) uvádí několik různých způsobů, jakým školy eliminují jazykový handicap vietnamských žáků. Zvláštním předpisům podléhá klasifikace žáků cizinců z českého jazyka. Podle metodického pokynu MŠMT nemusí být tito žáci klasifikováni z českého jazyka a to v prvních třech pololetích školní docházky v České republice. Ostatních předmětů se toto doporučení netýká, avšak v praxi se lze setkat s tolerantním přístupem pedagogů i v jiných předmětech, než je český jazyk. Dalším standardně používaným způsobem je zařazení žáka s nedostatečnou znalostí češtiny do nižšího ročníku, než by odpovídal jeho věku. Zpravidla je žák zařazen o jeden ročník níže. Jako neefektivní řešení se ukázala individuální péče v běžných hodinách českého jazyka, vzhledem k nedostatku času pro ostatní žáky. Proto bývá vietnamské dítě bez znalosti češtiny umístěno dle možností školy do speciální třídy pro děti s poruchou učení, kde je méně žáků a tedy větší prostor pro individuální práci. Dalším hojně využívaným

a úspěšným způsobem, jak se vyrovnat s jazykovou bariérou je podle Černíka doučování mimo běžnou školní výuku. Zájem o něj vychází často z iniciativy rodičů. Učitel je placeným odborníkem poskytujícím službu, která reaguje na individuální potřeby daného žáka.

3.3 Vietnamský žák – rodina – škola

Školy se často potýkají s problémy v komunikaci s rodiči vietnamských žáků. Tyto problémy ve většině případů vyplývají z jazykové bariéry. Zatímco děti češtinu již ovládají, jazykové znalosti jejich rodičů bývají minimální. Jednotlivé školy opět řeší problém různě. V ideálním případě využívají služby vlastního tlumočnicka. Je jím myšlena placená nezávislá osoba. Takový způsob tlumočení však bývá obrovským problémem zejména ve školách v malých městech. Děti často umí česky lépe než rodiče, proto školy často využívají jako překladatele samotné děti. Učitel, který neovládá vietnamštinu, tak nemůže mít kontrolu nad pravdivostí informací, jež dítě rodiči předává. Kocourek upozorňuje, že role překladatele jako prostředníka v Asii je obecně charakteristická tím, že daná osoba překládá to, co si ona sama myslí, že je v danou chvíli nejlepší říci. Tedy i dítě může učinit totéž, navíc s tím, že některé věci není schopné pochopit, nebo se je bojí říci. Takové tlumočení dítě značně zatěžuje odpovědností a zároveň zkresluje vzájemnou komunikaci učitele a rodiče (2006, s. 163).

Učitel by měl počítat nejen s jazykovým handicapem vietnamských rodičů, ale měl by si uvědomit také to, že nebudou znát ani základní, jinak všeobecně známé, skutečnosti (např. co je družina, škola v přírodě, státní svátky v České republice apod.). Stejně tak rodiče nemusí znát podmínky, za kterých může dítě do školy nastoupit, co se ve škole platí, často nerozumí zápisům v žákovských knížkách. Je dobré pro všechny zúčastněné, když si škola ověří, jaká informace se rodičům ze školy dostává a zda ji rodiče chápou.

Neznalost českého jazyka může vietnamským rodičům ztěžovat také orientaci v českém vzdělávacím systému a může působit problémy při výběru vhodné střední školy pro jejich dítě. Jak uvádí analýza (MPSV, 2007, s. 63) a naše zkušenosti tuto informaci potvrzují, vietnamští rodiče velice často směřují své děti ke studiu na gymnáziích. Snaží se dostat své děti na osmiletá gymnázia, většinou úspěšně, ti, kteří neuspějí, podávají přihlášku na gymnázia z deváté třídy. Vietnamci patří mezi svědomité a velmi ambiciózní žáky a studenty, mají silnou motivaci od rodičů, kteří touží po tom, aby jejich děti získaly vyšší společenský status, než mají oni sami.

V rodinách se často po delší době pobytu v České republice stává, že se vietnamské děti velice dobře naučí česky, ale pozvolna zapomínají vietnamštinu, svůj mateřský jazyk. Může tak docházet k extrémním situacím, kdy si rodiče, kteří mluví vietnamsky, nerozumí se svými dětmi, které mluví česky. U mladých Vietnamců a Vietnamek, kteří v České republice vyrostli, se velice často setkáváme se skvělou češtinou, která se stala jejich prvním jazykem a úroveň jejich znalosti vietnamštiny může být různá, od výborné znalosti až po základní slovní zásobu, která mnohdy sotva stačí k obecnému rozhovoru s rodiči u stolu. Podle Kocourka (2006, s. 146) začíná vietnamská komunita silně pociťovat, že jejich děti ztrácejí v cizině svou původní kulturní identitu. Proto bylo v Praze založeno centrum výuky vietnamštiny pro vietnamské děti, aby se znovu naučily vietnamštinu.

Kocourkův postřeh potvrzuje také zpověď mladé Vietnamky žijící v České republice od dětství : *„Jde o to, že jsem napůl od všeho a nejde se jen tak zařadit např. k Čechům...navíc ani jako Češka nevypadám...jsem zkrátka "nezařazená" a už se s tím musím smířit...“* (Cerme.cz, 2012).

Pro snazší komunikaci s českým prostředím dávají často rodiče dětem na školách k vlastnímu vietnamskému jménu i křestní jméno české. Hlavním důvodem je fakt, že vietnamská jména jsou pro Čechy obtížně vyslovitelná. Volba českého jména zpravidla souvisí s fonetickou podobou alespoň prvního písmene: Ha bývá často Hanka, Hung Honza, Linh Lenka atp. Je zajímavé, že během střední školy přestává část vietnamských studentů své české jméno používat a při nástupu na vysokou školu se téměř všichni představí už pouze svým vietnamským jménem. Tento vývoj jistě souvisí i s hledáním vlastní identity a s postupným získáváním pozitivního pohledu na vlastní vietnamské kořeny, který je často spojen s velkou zvědavostí a pátráním po tradicích a jazyce svých rodičů (Cerme.cz, 2012).

3.4 Vztah Vietnamců ke vzdělání

Motivace vietnamských dětí k učení je vysoká a vychází z tradice, která je Vietnamcům vštěpována rodinou a společností. Kocourek (2006, s. 132) vidí příčinu tohoto stavu jednak v konfuciánské kultuře, která hlásá úctu k rodičům i k učitelům, jednak v nedostupnosti vzdělání způsobené dlouhodobým válečným stavem a celkovou sociální a ekonomickou situací. Vzdělání je tedy pro Vietnamce v žebříčku hodnot na jednom z nejvyšších míst. Rodiče jsou si dobře vědomi, že jejich děti mohou dosáhnout mnohem lepších výsledků, pokud budou ovládat češtinu. Znalost jazyka je totiž nezbytná k orientaci v běžném životě.

Vietnamské přísloví říká, že „člověk bez vzdělání je jako neobroušený diamant.“ Vzdělání je pro Vietnamce skutečně významnou hodnotou. Řada rodin umisťuje své děti do soukromých škol, často s rozšířenou výukou jazyků. Soukromou školu chápou jako prestižní, a pokud mají dostatečné finanční prostředky, jsou ochotní je do vzdělání svých dětí investovat (Martínková, 2008, s. 187).

Vietnamské děti mají méně volného času než české děti. Vietnamští rodiče kladou mimořádný důraz na vzdělání a jejich děti ve škole často dosahují průměrných i nadprůměrných výsledků. Ve srovnání s českými dětmi se mnohem více učí, bohatší rodiny platí svým dětem doučování a prestižní kroužky jako jazyky nebo tenis. S ohledem na volný čas vietnamských dětí platí, že rodiče lpí nejprve na formálním vzdělání a teprve, když děti školní požadavky zvládají, nastává prostor pro vzdělání neformální. Vietnamské děti se méně věnují volnočasovým aktivitám, také proto, že volného času moc nemají, často pomáhají doma nebo svým rodičům v podnikání (Národní institut dětí a mládeže, 2010, s. 17).

Přesto zájem o volnočasové aktivity mezi vietnamskými dětmi stoupá, což nejspíš souvisí s pokračující integrací mladých Vietnamců, nebo také s multikulturním zaměřením některých kroužků. Podle Janské et al. (2011, s. 486) dokonce vietnamské děti ty české ve volnočasových aktivitách předhánějí. Odlišují se ještě v tom, že navíc docházejí na doučování vybraných předmětů.

Školy tak rozhodně mají na čem stavět: na velké motivaci vietnamských studentů a rodičů ke vzdělání, na tradiční vietnamské úctě k učiteli a k rodičům i na vědomí komunity, že bez vzdělání má člověk ve společnosti a zejména na trhu práce omezené možnosti.

4 Specifické přístupy a metody vzdělávání žáků cizinců

Ačkoliv tedy většina vietnamských dětí zahajuje školní docházku v České republice a český jazyk ovládá, nelze tvrdit, že tyto děti nepotřebují specifický přístup.

Školský zákon se v § 16 zabývá vzděláváním dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. Mezi sociálně znevýhodněné patří dle zákona mimo jiné právě osoby v postavení azylanta. Mají tedy dle zákona právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, právo na vytvoření podmínek pro takové vzdělávání a také na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Podle vyhlášky č. 73/2005 Sb. se vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami uskutečňuje s využitím vyrovnávacích a podpůrných opatření. Podpůrným opatřením je myšleno mimo jiné i zajištění služeb asistenta pedagoga. Aby dítě-cizinec zvládlo bez problémů školní docházku, je v některých případech třeba využít služeb pedagogického asistenta či posílit komunikaci školy s rodiči.

Problematiku vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami dále upravuje vyhláška č. 73/2005 Sb. § 1, odstavec 6 definuje žáka se sociálním znevýhodněním jako žáka, který pochází z prostředí, kde se mu nedostává potřebné podpory k řádnému průběhu vzdělávání včetně spolupráce zákonných zástupců se školou, a žák, který je znevýhodněný nedostatečnou znalostí vyučovacího, tedy českého jazyka.

V pedagogické praxi je tedy nutné rozlišit, zda žák či student je v postavení azylanta, nebo jen přechází z jiného jazykového prostředí. Je podstatný rozdíl v tom, zda žák (student) nastupuje do české školy bezprostředně poté, co přicestoval do České republiky, nebo zda je cizincem, tedy jeho rodiče jsou Vietnamci, kteří s ním žijí v České republice již několik let, třeba ještě před jeho narozením, a on sám hovoří česky.

4.1 Specifika výuky českého jazyka

Kocourek (2006, s. 10) zdůrazňuje, že mateřský jazyk není jen soustavou slov poskládaných do řady, ale jedná se o celý myšlenkový prostor, jde o způsob myšlení, na jehož základě označujeme věci kolem nás určitými pojmy. Kromě jazyka se člověk učí od svých blízkých společenské chování, jak správně reagovat na okolí, jak dosahovat

svých cílů. Učení se jazyku, chování, reakcím lze obecně nazvat z hlediska společenského socializací, z hlediska kulturního adaptací.

Znalost českého jazyka je nezbytná pro začlenění do společnosti a pro rozvoj vzájemných vztahů mezi cizinci a většinovou společností, je také zásadním předpokladem pro získání vzdělání a profesní kvalifikace. Proto je nezbytné věnovat výuce češtiny zvláštní pozornost.

Vietnamština je od češtiny velice vzdálená. Stejně jako čeština se zapisuje latinkou, což je mezi asijskými jazyky poměrně výjimka (latinkou se zapisuje už jen turečtina, indonéština, malajština a filipínština), tím však podobnost mezi oběma jazyky končí. Vietnamština nečasuje, neskloňuje, velice sporadicky rozlišuje slovní druhy, čas se ve větě vyjadřuje naprosto jiným způsobem než v češtině, neexistuje tykání a vykání, ale rozlišuje se naopak mnohem více způsobů společenského oslovení. Pro Vietnamce žijící u nás je česká gramatika velice složitá, slova jsou dlouhá a těžce vyslovitelná, myšlení v jazyce je pochopitelné až po dlouhém studiu (Cerme.cz, 2012).

Vláda ve svém usnesení ze 4. ledna 2012 (MV, 2012, s. 8) navrhla opatření, v němž se zavazuje, že do 30. listopadu 2012 iniciuje a podpoří vytvoření a vydání výukových materiálů a učebnic českého jazyka jako cizího jazyka vhodných pro výuku dětí ze třetích zemí. V této souvislosti se chce vláda také zaměřit v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků na vzdělávání učitelů českého jazyka jako cizího jazyka a na zvyšování sociokulturních kompetencí pedagogických pracovníků pro práci s žáky cizinci.

Malé děti se většinou nový jazyk naučí spontánním odposlechem, prožitkem, zkušeností. U starších dětí však může osvojení cizího jazyka činit potíže. V těchto případech by právě bylo vhodné, kdyby češtinu vyučovali zkušení pedagogové, v ideálním případě jak čeští tak i vietnamští. Také potřeba moderní učebnice českého jazyka je urgentní.

Jazyková příprava vietnamských žáků by měla probíhat citlivě, s ohledem na věk žáka, na jeho jazykové znalosti, na dobu, jakou v České republice žije. Učitel by měl vědět, zda dítě navštěvovalo mateřskou školu, zda se doma mluví česky nebo vietnamsky, který z jazyků ovládá lépe apod.

Jak již bylo uvedeno výše, nejmenší potíže dělá osvojení českého jazyka malým dětem. U těchto dětí je tedy vhodné umožnit jim, aby se co nejvíce zapojily do kolektivu českých

spolužáků a dostávaly tak příležitost s nimi přirozeným způsobem komunikovat. Osvědčuje se rozsadit vietnamské děti mezi české spolužáky, aby si ve škole co nejméně povídaly spolu vietnamsky.

Kocourek a Pechová (2010) uvádějí, že písmo obou jazyků vychází z latinky, některá písmena souhlásek a samohlásek se čtou odlišně. Ve vietnamštině jsou některá písmena navíc a některá v ní oproti češtině naopak chybí (ě, š, č, ř, ž, dlouhé samohlásky). Nad každou souhláskou se ve vietnamštině píše znaménko označující tón slabiky, přičemž jiné znaménko nad stejnou slabikou mění význam slova. Z těchto rozdílů pramení zásadní potíže vietnamských žáků a studentů. Čtou česká písmena jako by byla vietnamská, české čárky nad samohláskami považují za tóny a nevyslovují je jako dlouhé samohlásky. Dále nedokáží rozeznávat intonaci věty, což je způsobeno tím, že vietnamština větnou intonaci v podstatě nemá. Věta končí tónem posledního slova. Tón je dán slovem a jeho významem, nikoli komunikačním cílem věty.

Zásadním nedostatkem v češtině Vietnamců je celkově velmi špatná výslovnost. Činí jim potíže zejména koncové souhlásky, jichž mají ve vietnamštině jen omezený počet (*rada* místo *radar*), souhláskové shluky redukují na minimum souhlásek (*bistro* jako *bitro*), špatně rozlišují znělé a neznělé souhlásky, krátké a dlouhé samohlásky. Velké obtíže činí Vietnamcům také české souhlásky *c*, *č*, *d'* zatímco typické české *ř* jim kupodivu potíže nedělá. Právě na výslovnost bychom se tedy v rámci výuky češtiny měli zaměřit primárně.

Podle Vasiljeva (2006, s. 148–149) se slovní zásoba vietnamštiny skládá z jednoslabičných slov, která jsou složena ze souhlásky a samohlásky, někdy následuje ještě finální souhláska. Vietnamština nezná souhláskové skupiny, proto Vietnamec české slovo *prst* vysloví jako *pu-ru-su-tu*. Vietnamci v češtině obtížně rozlišují slabiky v rámci jednoho slova, proto mají tendenci slova zkracovat či přeskakovat výslovnost některých písmen. Nezřídka mají problém rozlišit jednotlivá slova ve větě. Potíže může způsobit také odlišná struktura složených pojmenování. Zatímco v češtině je řídicím slovem druhé slovo, ve vietnamštině je to naopak první slovo složeného pojmenování. Zeměpisný název České Budějovice v češtině běžně zkracujeme na Budějovice, Vietnamci na České.

Vietnamština se od češtiny značně odlišuje také v gramatice. Gramatika českého jazyka je velmi bohatá. Rozlišujeme mluvnický rod, skloňujeme v sedmi pádech. Jazyky s poměrně pevným slovosledem, takové gramatické kategorie nepotřebují, např. angličtina. Vasiljev

(2006, s. 50) říká, že vietnamština ještě navíc nerozlišuje ani jednotné a množné číslo, první, druhou a třetí osobu, časy, dokonavý a nedokonavý vid slovesa. Slova ve vietnamštině se neskloňují, nečasují a ani jinak neproměňují, mají stále stejný tvar. Gramatické významy se ve větě vyjadřují pevným slovosledem nebo užitím pomocných slov podobných českým příklonkám *se, si*. Z uvedených gramatických rozdílů mezi češtinou a vietnamštinou pramení pro Vietnamce nemalé potíže. Vietnamci se často snaží vytvořit si nějaké vlastní pravidlo, pro určování mluvnického rodu, proč je určitá věc označována jako žena a jiná jako muž. O životnosti a neživotnosti rodu nemluvě.

V osobním styku dělá Vietnamcům problém oslovení. Podle Vasiljeva (2006, s. 54) existuje hned několik příčin. Vietnamci sice mají zájmena podobná těm v češtině, ale v běžné konverzaci je prakticky neužívají. Místo nich užívají podstatná jména označující příbuzenské vztahy a tato jména pak používají přeneseně také u ostatních lidí. Tento systém oslovování je poměrně složitý a to i pro samotné Vietnamce. Důležité je ale vědět, a to již bylo uvedeno výše, že ve vietnamštině neexistuje tykání a vykání. Proto vietnamské děti svým rodičům nikdy netykají, vlastně ani rodiče svým dětem. Ve vzájemném vztahu užívají místo zájmen pouze tři slova – otec, matka, dítě. Z toho, že české děti svým rodičům tykají, mohou být Vietnamci na rozpacích.

Žáci-cizinci mají přirozeně při užívání českého jazyka potíže. Shodným znakem je, že mají zakódován jiný jazyk a učí se česky. Pro první dva roky školní docházky je obvykle nutná podpora, avšak vietnamští žáci toto období většinou překlenou i bez této podpory. Mají však slabou slovní zásobu, chybí jim jazykový cit, nedokáží porozumět přenesenému výrazu slova a věty. Jejich projevy mohou být velmi podobné dyslektikům nebo dysgrafikům. Ve čtení se nedostatky projevují jako tiché předříkávání a slabikování čteného textu, neporozumění obsahu, domýšlení slov. Při psaní mohou mít problémy s tvary některých písmen, vynechávají nebo zaměňují písmena (Kovářová, 2010, s. 98).

Chyby, kterých se vietnamští žáci dopouštějí, jsou sice podobné těm u žáků se specifickými poruchami učení, ale příčina je odlišná. Proto je velice důležité, aby škola lépe chápala potřeby vietnamských žáků a nastavila vhodný systém podpory. Ten může být v mnoha směrech velmi podobný přístupu k žákům se specifickými poruchami učení.

Autorka souhlasí s Kovářovou v tom, že vodítkem pro práci s žáky-cizinci by mohly být principy přístupu k žákům se specifickými poruchami učení. Základem je individuální

přístup s ohledem na charakteristiku žáka či respektování pracovního tempa. Těchto zásad se učitelé většinou drží, ale jen málo z nich používá speciální pomůcky. Příčina je jednak v neznalosti přístupů speciální pedagogiky, jednak v nedostatku času a prostoru pro individuální práci. Přesto se většina pedagogů snaží věnovat žákům-cizincům mimo vyučování, poskytují konzultace nebo nabízejí doučování.

4.2 Pedagogický asistent

Podmínky zřizování pozice asistenta pedagoga jsou zakotveny v § 16 školského zákona a v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve kterých jsou asistenti pedagoga zařazeni mezi pedagogické pracovníky a stanoveny podmínky jejich kvalifikace. Funkce asistenta pedagoga je tedy systémovým vyrovnávacím a podpurným opatřením, jehož cílem je poskytnout v případě potřeby dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami účinnou a efektivní pomoc zaměřenou na zvýšení jejich školní úspěšnosti v hlavním vzdělávacím proudu.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných v ustanovení § 7 stanoví tyto hlavní činnosti asistenta pedagoga:

- pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti,
- podpora žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí,
- pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku,
- pomoc při komunikaci se žáky, se zákonnými zástupci žáků a s komunitou, ze které žák pochází.

Cizinci, kteří neovládají český jazyk v dostatečné míře, patří do skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, pro které je v určitých případech možné žádat finanční podporu na zřízení pozice asistenta pedagoga pro práci se žáky se sociálním znevýhodněním. Především pokud je na škole více žáků cizinců, kteří díky své jazykové bariéře nezvládají probírané učivo, má ředitel školy možnost vytvořit pozici asistenta pedagoga, který by pomáhal při integraci dětí s odlišnou kulturní a jazykovou zkušeností do výuky i do školního prostředí. Důležité je ale také uvést, že i když ředitel o peníze na asistenta pedagoga požádá, nemusí je vždy dostat.

Pro cizince je hlavní přínos asistenta pedagoga v cílené podpoře jejich potřeb jak jazykových, tak sociokulturních. Žák cizinec se ocitá v odlišném sociokulturním prostředí, ve kterém je pro něj všechno cizí, a proto pro něj asistent pedagoga může představovat určitou jistotu, obzvlášť mluví-li stejným jazykem. Jazyk je vyučovacím jazykem, základním způsobem přenosu informací ve vyučování, a jeho neznalost je hlavním handicapem v osvojování učiva. Asistent pedagoga, mluvící stejnou řečí, může toto učivo zprostředkovat v mateřském jazyce. I v případě, že asistent není ze stejného jazykového prostředí, je jakákoliv cílená podpora žáka se špatnou znalostí češtiny přínosná (Inkluzivniskola.cz, 2012).

4.3 Individuální vzdělávací plán

Individuální vzdělávací plán (dále IVP) je tvořen v souladu s vyhláškou č. 147/2011 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Podle novelizované podoby těchto vyhlášek patří žáci s odlišným mateřským jazykem již do skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně díky znevýhodnění nedostatečnou znalostí vyučovacím jazyka. Jako jedno z vyrovnávacích opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami uvádí vyhláška 147/2011 Sb. vytvoření individuálního vzdělávacího plánu.

Žák cizinec by měl v prvním měsíci po příchodu absolvovat tzv. audit dovedností, při němž jsou diagnostikovány schopnosti a dovednosti nově příchozího žáka. Na jejich základě by měla škola vytvořit individuální vzdělávací plán, který by stanovil dosažitelné vzdělávací cíle zohledňující bariéry, které s sebou nese především neznalost jazyka, ale mnohdy i kulturní odlišnost, popřípadě rozdílný vzdělávací systém v zemi původu. S individuálním vzdělávacím plánem je úzce spjata i změna rozvrhu, podporující cizincovu integraci zvýšeným počtem hodin češtiny a odlišností v klasifikaci.

Žák, který neovládá český jazyk, není schopen učit se stejný obsah učiva jako ostatní žáci, pracuje jiným tempem. Tato skutečnost je v IVP zohledněna a žák se učí vlastním tempem a zpočátku převážně základní slovní zásobu z jednotlivých předmětů. Zároveň se učí komunikovat v češtině.

Některé školy vypracovávají IVP pro všechny žáky s odlišným mateřským jazykem, jiné to řeší spíše intuitivně - bez plánu. A další, aby odlišily plán pro vzdělávání cizinců od plánů posílaných do poraden, jej nazývají odlišným způsobem, například integrační plán. Ať už

jej nazýváme jakkoliv, důležité je, aby plnil právě tu funkci, pro kterou je tvořen. Což je explicitní stanovení vzdělávacích cílů a metod, které všem zúčastněným napomohou individualizovanou výuku uskutečňovat (Inkluzivniskola.cz, 2012).

4.4 Multikulturní vzdělávání

Multikulturní výchova (dále jen MKV) je součástí rámcových vzdělávacích programů pro základní a gymnaziální vzdělávání jako jedno z průřezových témat.

„Multikulturní výchova umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty. Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci“ (Jeřábek, Tupý, 2007).

Švingalová (2007) poukazuje na to, že vymezení pojmu MKV je pojímáno v odborných zdrojích velmi variabilně. Vedle pojmu MKV se můžeme setkat také s pojmy jako interkulturní pedagogika, interkulturní výchova, interkulturní vzdělávání, multikulturní vzdělávání, globální výchova, výchova k světoobčanství apod.

Za nejbližší termín k pojmu multikulturní výchova pak Švingalová (2007) považuje pojem interkulturní výchova, který podle ní dokonce lépe vystihuje podstatu tohoto vzdělávání. Multikulturní znamená pouze koexistenci alespoň dvou kultur (resp. sociokulturních skupin, minorit a majorit) vedle sebe, ale neimplikuje jejich vzájemné vztahy. Oproti tomu termín interkulturní (lat. inter = mezi) zahrnuje mezikulturní vzájemnost, vzájemné interakce a vztahy odlišných sociokulturních skupin.

Multikulturní výchova se týká komunikačního stylu, kulturních zvyklostí a hodnot. V rámci multikulturní výchovy můžeme poznávat, jak se kultury vzájemně ovlivňují, co si navzájem přinášejí. Je důležité, aby dítě získalo vztah k vlastní kultuře, protože teprve

potom ho může získat také k těm dalším. Musíme si uvědomovat tradice a kořeny naší kultury, teprve potom můžeme pochopit, jaký význam má pro cizince jejich vlastní kultura.

Multikulturní výchova má obrovský potenciál předcházet xenofobii a rasismu. Pokud se pedagogovi podaří předat žákům informace o jiné kultuře, vzbudit u žáků zájem o cizí kultury, může tak přispět k vytvoření lepší atmosféry nejen v samotné třídě, ale také ve společnosti. V rámci multikulturní výchovy můžeme předcházet vzniku předsudků a myšlenkových stereotypů. Správným přístupem můžeme ukázat, že vietnamská kultura je velmi zajímavá, že na jednu věc se dvě různé kultury mohou dívat odlišně, ale také že vietnamský a český žák mají mnoho společného

Tento přístup je vhodné využívat ve všech předmětech. Například česká historie je pro vietnamské dítě, které je doma vedeno k úctě ke své zemi a zná její historii, nudná, i proto že je tak vzdálená a cizí. Chybí mu motivace, aby se předmět učilo, a i když má z dějepisu jedničky, neznamena to, že má k němu blízký vztah. Právě zde se otvírá prostor pro multikulturní výchovu. Můžeme porovnávat historie obou zemí, dítě se tak může o kultuře své země bavit doma s rodiči, může diskutovat se spolužáky a předávat jim nové poznatky z jiného pohledu. Multikulturní výchova je tak přínosná pro obě strany, i české děti mohou rozvíjet svou kulturní identitu (Kocourek, 2006, s. 166).

Podobně lze metody interkulturního vzdělávání využít také při výuce českého jazyka. Vietnamci neznají jazyk, ani kulturu, která je s jazykem spojena. Prostřednictvím interkulturní výchovy mohou žáci nalézat jednak podobnosti mezi jejich kulturou a kulturou českou a jednak zvyšovat svoji motivaci poznávat mezi nimi nové souvislosti i rozdíly.

Vietnamské děti, které navštěvují české školy, se vzdělávají podle českého vzdělávacího systému, což logicky vede k absenci znalostí o vlastním národu, historii, kultuře. Mladá generace Vietnamců často ztrácí vztah k vlasti svých rodičů. Multikulturní vzdělávání na školách tak může motivovat samotné vietnamské studenty k poznávání kultury svých rodičů, k poznávání svých kořenů. Přestože za svůj domov považují ČR, nemusí proto ztratit kořeny rodinné historie.

Praktická část

Počet žáků cizinců v českých školách stoupá. Nejpočetnější skupinu žáků cizinců tvoří Vietnamci. Hlavním tématem bakalářské práce je integrace vietnamského etnika do českého školství. V předchozím textu byla uvedena teorie k danému tématu.

Praktická část bakalářské práce se zabývá průzkumem sociálních vazeb mezi vietnamskými žáky a ostatními spolužáky, zjišťováním individuální spokojenosti vietnamských žáků v třídním kolektivu a jejich zkušenosti se šikanou, následně pak vyhodnocením získaných dat.

5 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je popsat problematiku vietnamského etnika v českém základním školství a zjistit, do jaké míry se žáci vietnamského původu integrují do základních škol.

Cílem praktické části bylo prozkoumat oblast vzájemných vztahů vietnamských dětí s ostatními spolužáky a zmapovat možné problémy, s nimiž se vietnamští žáci ve školním kolektivu setkávají.

5.1 Stanovení předpokladů

Abychom mohli zodpovědně přistoupit k provedení průzkumu, stanovili jsme následující předpoklady:

P1: Vietnamské děti se v prostředí svých škol nevyčleňují z kolektivu majority a navazují přirozené kamarádské vztahy bez ohledu na jejich sociokulturní odlišnost.

P2: Vietnamské děti nejsou šikanovány pro svou sociokulturní odlišnost.

Předpoklady byly stanoveny na základě výzkumné studie (Sdružení pro vzdělávání komunit, 2010), která byla realizována v rámci projektu *Vzdělávání dětí cizinců v Ústeckém kraji*. Studie zkoumala potřeby dětí cizinců na základních i středních školách a mapovala možnosti řešení problematických situací ve vztahu ke vzdělávání dětí cizinců. Průzkumu se zúčastnili nejen žáci a studenti, ale také pedagogičtí pracovníci a rodinní příslušníci dětí cizinců zapojených do projektu. Studie uvádí, že děti cizinců navštěvující základní školy nemají zásadní problémy při navazování vztahů s ostatními spolužáky. Děti

cizinců se neuzavírají do sebe, neizolují se od ostatních, naopak děti cizinců se přátelí s českými dětmi a jejich přátelství často přesahují i mimo školu. Průšvicová (2010, s. 69) sledovala preferenci přátel z hlediska občanství přímo u vietnamských žáků a zjistila, že Vietnamci ve školní výuce preferují české i vietnamské přátele a stejně tak i mimo školu preferují obě občanství.

Dále studie uvádí, že více než 2/3 dětí cizinců na základních školách se ve škole nesetkalo ze strany svých spolužáků s projevy šikany kvůli svému původu či rase. Přesto se v některých případech šikana objeví. Studie prokázala, že se šikana (posmívání, urážky) vyskytuje v začátcích, kdy děti vstupují do školního kolektivu, vzájemně se neznají a prvním, co je odliší, mohou být právě sociokulturní rozdíly. Také Průšvicová (2010, s. 69) se kloní k názoru, že mezi českými a vietnamskými dětmi panuje vysoká míra tolerance. Ačkoli 40 % Vietnamců uvedlo, že pocítilo diskriminaci ze strany českých spolužáků, také 30 % českých dětí se svěřilo, že jim bylo fyzicky nebo slovně ublíženo a to opět ze strany majority. Sami Vietnamci přiznávali, že pokud se jim někdo posmíval nebo měli s někým konflikt, většinou se to netýkalo rasové odlišnosti.

5.2 Použité průzkumné metody

V praktické části bakalářské práce se jednalo o kvantitativní průzkumné šetření. Pro průzkumné šetření byla použita metoda sociometrického šetření a technika sociometrického testu, který je uveden v příloze A.

Jako doplňující byla použita metoda dotazování a technika dotazníku, který je rovněž uveden v příloze B.

Průzkumné šetření bylo realizováno ve vybraných základních školách v okrese Česká Lípa prostřednictvím sociometrických testů. Sociometrický test vlastní konstrukce byl určen žákům vybraných tříd. Dotazník byl určen třídním učitelům daných tříd.

Struktura sociometrického testu

Při sestavování testu jsme vycházeli z klasifikace sociometrických testů. Petrušek (1969, s. 111) uvádí šest klasifikačních kritérií – sféru výběru, výběr, výběrové kritérium, motivační faktor, samoodhad a sociotechnický cíl.

Sféra výběru představuje okruh dotazovaných. Výběr lze provést buď jen v rámci uzavřené skupiny, nebo i mimo ni.

Samotný výběr můžeme potom dále specifikovat. Počet výběrů, které může dotazovaný provést, lze omezit, či naopak. V testu můžeme respondentům předložit pouze pozitivní výběry nebo je skombinovat s negativními. Je také možné respondenty vyzvat, aby výběry seřadili dle intenzity.

V sociometrickém testu lze použít buď pouze jedno, nebo více výběrových kritérií. Jak uvádí Petrusek (1969, s. 121), zde se autoři zcela neshodují na terminologii, ve výsledku lze však kritéria formulovat jako kritéria vztahující se k cílově orientované činnosti nebo k činnosti necílově směřované, jinak také „pracovní“ nebo „rekreační“. Petrusek dále rozlišuje dva druhy výběrových kritérií – reálné a potencionální. V testu je možné použít jen reálné, či jen potencionální výběrové kritérium, nebo můžeme oba druhy kombinovat.

V sociometrickém testu lze sledovat také motivační faktor, tedy dotazovaného požádáme, aby vysvětlil, co ho motivovalo při výběru.

Dalším klasifikačním kritériem je samoodhad, v takovém testu je pak respondent žádán, aby odhadl, zda jeho výběr bude či nebude opětván.

Sociometrické testy lze také klasifikovat podle toho, zda mají či nemají daný sociotechnický cíl, tzn., zda výsledky šetření budou použity k zásahům do skupiny či nikoliv.

Podle této Petruskovy klasifikace sociometrického testu můžeme test použitý v této bakalářské práci jako test s omezenou sférou výběru a tou byla vždy daná školní třída. Počet výběrů byl omezen maximálním limitem 3 a otázky byly formulovány jak pro pozitivní, tak pro negativní výběry. Nebylo požadováno seřazení výběrů dle intenzity. V testu byla použita dvě výběrová kritéria a kombinace potencionálního a reálného kritéria. Důležitou roli hrál motivační faktor, respondenti byli žádáni, aby vysvětlili motivaci výběru. Naopak nebyli žádáni o samoodhad. Šetření si nekladlo sociotechnický cíl.

Test byl rozdělen do dvou tematických částí. Cílem první části bylo zmapovat strukturu sociálních vazeb v třídním kolektivu. Cílem druhé části testu bylo zjistit, jaké je klima třídy a zda nebyl někdo ze žáků cílem šikany.

Sociometrický test obsahoval celkem 6 položek, přičemž 2 položky se vztahovaly k třídnímu klimatu, zbylé 4 sloužily ke zjištění sociálních vazeb.

Výsledky sociometrického testu jsme zpracovali do sociometrických matic. Vodorovně jsou zapsány udělené výběry, svisle obdržené výběry. U každého žáka jsou v levém sloupci zaznamenány výběry v pracovní oblasti, v pravém sloupci výběry v rekreační oblasti. Dívky jsou vždy znázorněny červeně, chlapci modře. Vietnamští žáci jsou barevně odlišeni jak v řádcích, tak ve sloupcích.

U vietnamských žáků jsme dále vypracovali individuální sociogram. Sociogramy znázorňují souhrn obdržených a provedených výběrů u vietnamských žáků. Dívky jsou vždy označeny červenou barvou, chlapci modrou. Plné čáry představují pozitivní výběry, přerušované čáry naopak negativní výběry. Směr šipek pak určuje, zda se jedná o volící či volené osoby.

Části sociometrického testu

Test obsahoval 6 otázek, přičemž 4 byly otevřené, 1 byla uzavřená a v jednom případě šlo o výběr ze standardizovaných odpovědí, přičemž respondenti měli možnost svůj výběr dále slovně vysvětlit. Otázky kladené v testu vedly ke zjištění:

- počtu udělených pozitivních voleb v pracovní oblasti (otázka č. 1),
- počtu udělených pozitivních voleb ve volnočasové oblasti (otázka č. 2),
- počtu udělených negativních voleb v pracovní oblasti (otázka č. 3),
- počtu udělených negativních voleb ve volnočasové oblasti (otázka č. 4),
- zda se respondenti cítí být šikanováni (otázka č. 5),
- jak jsou respondenti spokojeni v třídním kolektivu (otázka č. 6).

Sociometrický test je uveden v příloze A.

Indexy pasivního sociopreferenčního chování

Pro vyhodnocení sociometrických matic jsme využili indexy pasivního sociopreferenčního chování (Petrušek, 1969, s. 186). Východiskem těchto indexů jsou součty voleb, které jedinec obdržel.

Sociometrický status individua je dán poměrem součtu obdržených pasivních výběrů (p) k maximu možných (N). Jelikož jsme ale měli omezený počet výběrů maximálním limitem 3, vzorec pro výpočet vypadá takto:

$$ISS = \frac{p}{3(N-1)}$$

Analogicky vypočítáme negativní sociometrický status, namísto počtu pozitivních výběrů dosadíme negativní (n) a dostaneme vzorec:

$$INS = \frac{n}{3(N-1)}$$

Posledním údajem v tabulce je u každého žáka index pasivní expanzivity, tedy souhrn všech obdržených pozitivních i negativních výběrů:

$$IPE = \frac{p+n}{3(N-1)}$$

Dotazník pro třídního učitele

Jako doplňující metoda byl použit dotazník pro třídního učitele dané třídy. Dotazník obsahoval 4 otevřené otázky, jejichž cílem bylo zjistit, jak se třídní kolektiv jeví z pohledu třídního učitele, zda se ve třídě někdy vyskytla šikana a jakou pozici má ve třídě vietnamský žák. Zjištěné informace nám posloužily ke vstupní charakteristice třídy.

Dotazník pro třídního učitele je uveden v příloze B.

5.3 Průběh průzkumu

Průzkumného šetření se zúčastnily 4 základní školy. Celkem bylo osloveno 10 škol v okrese Česká Lípa. Polovina škol na žádost o uskutečnění průzkumného šetření nereagovala vůbec, ředitel jedné školy uvedl, že vietnamské žáky ve škole nemají. Šetření bylo realizováno ve vymezeném časovém období od září do října 2012. Zjistili jsme počty vietnamských žáků ve škole, počty žáků ve třídách s vietnamským žákem a dodali odpovídající počet kusů dotazníků do každé základní školy. Dotazníky jsme do škol

doručili osobně s připojeným komentářem o účelu šetření a jeho průběhu. Sociometrický test a dotazník pro třídní učitele byl společně s instrukcemi osobně předán do rukou ředitelů základních škol, kteří jej poté předali příslušným třídním učitelům. Ti jej pak dále předali jednotlivým žákům k vyplnění.

5.4 Charakteristika zkoumaného vzorku

Okres Česká Lípa leží v Libereckém kraji. Sídlem okresu je město Česká Lípa.

Českolipsko je příhraničním regionem v Euroregionu Nisa, leží na severních okrajích republiky pod Lužickými horami a je největším a nejzápadnějším v Libereckém kraji. V rámci kraje sousedí na východě s okresem Liberec, na jihovýchodě a jihu pak s okresy Mladá Boleslav a Mělník, jež spadají do Středočeského kraje. Na jihozápadě a západě hraničí s okresy Litoměřice a Děčín, které patří do Ústeckého kraje; na severu je českolipský okres vymezen státní hranicí s Německem.

Základní soubor zkoumaného vzorku představují vybrané základní školy v okrese Česká Lípa. Jedná se celkem o 4 základní školy. 2 základní školy se nacházejí ve městě Česká Lípa, 1 škola ve městě Nový Bor a 1 škola ve městě Kamenický Šenov. Hlavním kritériem pro účast základní školy v průzkumném šetření byla přítomnost alespoň jednoho vietnamského žáka v kterémkoli ročníku prvního či druhého stupně. Výjimku tvořily první ročníky, kde se dalo předpokládat, že vztahy ve skupině ještě nejsou vytříbeny, navíc žáci ještě neumí psát a provedení průzkumu by tak bylo komplikované. Dalším kritériem pro zařazení třídy do šetření byl celkový nižší počet žáků ve třídě.

Základní škola A je příspěvková organizace města Česká Lípa. Jedná se o úplnou základní školu s 1. – 9. ročníkem a s rozšířenou výukou tělesné výchovy, konkrétně volejbalu, na druhém stupni. Kapacita školy je 750 žáků, v současné době školu navštěvuje 432 žáků. Škola byla otevřena v roce 1990 na okraji sídliště jako bezbariérová škola. Patří mezi nejnovější a nejmodernější školy ve městě. Základní školu navštěvuje ve školním roce 2012/2013 celkem 7 vietnamských žáků.

Základní škola B je příspěvkovou organizací, jejím zřizovatelem je město Česká Lípa. Škola s 1. – 9. ročníkem je zaměřena na rozvíjení výuky anglického jazyka, výpočetní techniky a tělesné výchovy. Kapacita školy je 450 žáků, nyní činí počet žáků 300. Jedná se o jednu z nejstarších škol ve městě. Základní školu navštěvuje 1 vietnamský žák.

Základní škola C je příspěvkovou organizací města Nový Bor, jedná se o školu s 1. – 9. ročníkem, s rozšířenou výukou jazyků. Kapacita školy je 870 žáků, jejich současný počet je 521. Škola je zapojena do mezinárodního projektu Sokrates – Comenius. Základní školu navštěvuje 6 vietnamských žáků.

Základní škola D je příspěvkovou organizací, jejím zřizovatelem je město Kamenický Šenov. Úplná škola s 1. – 9. ročníkem má kapacitu 600 žáků, v současné době je zaplněna z poloviny. Sídlí v moderní budově, která byla kompletně zrekonstruována v roce 2003. Ve školním roce 2012/2013 navštěvují základní školu 3 vietnamští žáci.

Soubor zkoumaného vzorku představují třídní kolektivy základních škol, ve kterých je alespoň jeden z žáků Vietnamec. Data byla získávána formou dotazníku, který vyplňovali všichni žáci dané třídy. Pro každého žáka byl určen jeden dotazník. Celkový počet tříd zařazených do sociometrického šetření je 8.

Ze základní školy A byly do průzkumu zařazeny dvě třídy, šestý a devátý ročník. Ze základní školy B byla vybrána pátá třída. Ze základní školy C byly do zkoumaného vzorku zařazeny celkem tři třídy, jeden pátý ročník a dvě třídy sedmého ročníku. Ze základní školy D jsme vybrali pátou a sedmou třídu.

Tabulka 1 uvádí, kolik vietnamských žáků se nacházelo v každé základní škole, které byly zařazeny do průzkumného šetření.

Tabulka 1: Počty vietnamských žáků ve školách

Název školy	Počet žáků celkem	Počet vietnamských žáků
Základní škola A	432	7
Základní škola B	300	1
Základní škola C	521	6
Základní škola D	310	3

Tabulka 2 vykazuje přehled tříd s vietnamskými žáky. Je uveden celkový počet žáků ve třídě a počet vietnamských žáků ve třídě.

Tabulka 2: Počty vietnamských žáků ve třídách

Škola	Ročník	Počet žáků celkem	Počet vietnamských žáků
Základní škola A	6.	20	3
	9.	19	1
Základní škola B	5.	24	1
Základní škola C	5.	20	2
	7.	21	1
	7.	20	1
Základní škola D	5.	24	1
	7.	19	1

6 Výsledky průzkumu

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A, 6. ROČNÍK

Třídní kolektiv tvoří celkem 20 žáků, z toho je 9 dívek a 11 chlapců. Věk žáků se pohybuje mezi 11 a 12 lety. Třídní učitelka má třídnictví v této třídě teprve dva měsíce, převzala třídnictví v souvislosti s přechodem žáků na druhý stupeň. Podle jejích slov se ona sama s dětmi teprve seznamuje, základní informace získala od bývalé třídní učitelky, která třídu charakterizovala jako bezproblémovou, s vysokým počtem nadaných dětí. Šikanu ve třídě nezaznamenala ani bývalá, ani současná třídní učitelka.

Třídu navštěvují 3 vietnamští žáci, jedná se o 2 dívky a 1 chlapce. Třídní učitelka označila jejich pozici v kolektivu „stejnou jako mají ostatní“. Nijak blíže vietnamské žáky necharakterizovala, údajně proto, že je sama ještě dostatečně nepoznala.

V tabulce č. 3 uvádíme sociometrické indexy, které jsme vypočítali na základě zjištěných dat ze sociometrické matice.

Tabulka 3: Sociometrické indexy žáků ZŠ A, 6. ročník

Počet
žáků

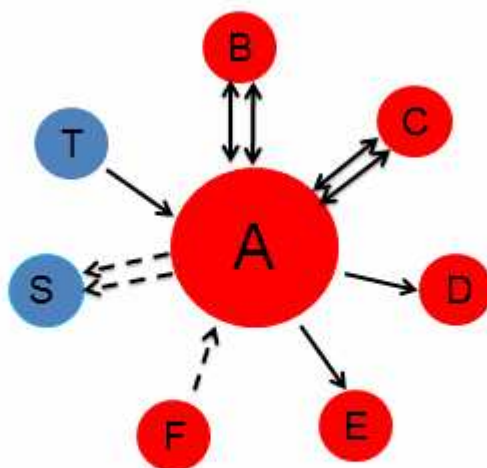
20

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
A	5	1	6	0,088	0,018	0,105
B	5	6	11	0,088	0,105	0,193
C	4	4	8	0,070	0,070	0,140
D	6	1	7	0,105	0,018	0,123
E	6	2	8	0,105	0,035	0,140
F	2	0	2	0,035	0,000	0,035
G	12	0	12	0,211	0,000	0,211
H	4	0	4	0,070	0,000	0,070
I	5	2	7	0,088	0,035	0,123
J	3	1	4	0,053	0,018	0,070
K	16	0	16	0,281	0,000	0,281
L	4	6	10	0,070	0,105	0,175
M	4	2	6	0,070	0,035	0,105
N	2	5	7	0,035	0,088	0,123
O	7	11	18	0,123	0,193	0,316

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
P	6	6	12	0,105	0,105	0,211
Q	5	7	12	0,088	0,123	0,211
R	10	1	11	0,175	0,018	0,193
S	2	19	21	0,035	0,333	0,368
T	0	9	9	0,000	0,158	0,158

Z tabulky č. 3 vyplývá, že vietnamské dívky mají vyšší sociometrický status než vietnamský chlapec. Je pozitivní, že žádný z vietnamských žáků není v kolektivu izolován, nemají ani výrazný negativní status.

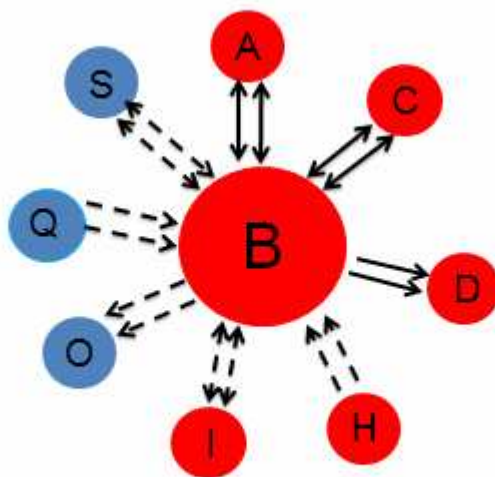
Sociogramy č. 1–3 znázorňují souhrn obdržených a provedených výběrů u vietnamských žáků, v sociometrické matici označené písmenem A, B a J (příloha C).

Obrázek 1: Sociogram vietnamské žákyně, ZŠ A, 6. ročník

Žákyně obdržela celkem 5 pozitivních výběrů od 3 osob, 2 dívky ji pozitivně označily v pracovní i rekreační oblasti, 1 chlapec učinil pozitivní výběr v pracovní oblasti. V pracovní oblasti vybírající osoby uvedly jako svoji motivaci, že dívka je kamarádká, chytrá a nic nezapomíná, myšleno pomůcky na výuku apod. V rekreační oblasti byla označena jako nejlepší kamarádka, se kterou je legrace. Stojí za pozornost, že jednou z dívek, od níž vietnamská žákyně obdržela oba pozitivní výběry, je také Vietnamka.

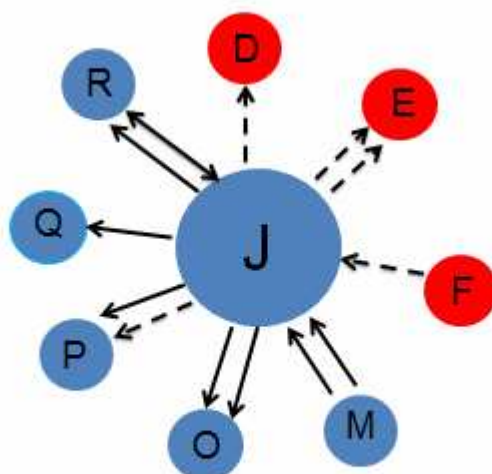
Vietnamská žákyně obdržela jeden negativní výběr v pracovní oblasti. Jednalo se o dívku, která jako motivaci své volby uvedla, že není její dobrá kamarádka. Vietnamská dívka provedla celkem 6 pozitivních výběrů, ve všech případech se jednalo o dívky. U dvou z nich provedla pozitivní volbu v obou oblastech, přičemž, jedna z těchto dívek je vietnamská spolužačka. Jedná se tedy o vzájemnou volbu. Zbylé dva pozitivní udělené výběry se týkaly obou sledovaných oblastí. Motivací k pozitivní volbě bylo přátelství, v případě vietnamské spolužačky dokonce uvedla, že jsou si nejbližší. Negativní volbu provedla pouze u jednoho chlapce a to v obou oblastech. Svoji volbu zdůvodnila tak, že „na něj není spoleh“, myšleno v pracovní činnosti, ale ani v soukromí „by s ním nevydržela“.

Obrázek 2: Sociogram vietnamské žákyně, ZŠ A, 6. ročník

Dívka obdržela 4 pozitivní výběry. Jednalo se o dívky, které jí udělili hlas v obou oblastech. Jedna z dívek je výše zmiňovaná Vietnamka, která ji označila za svou nejbližší kamarádku, na kterou je spolehnutí (A). Žákyně obdržela 6 negativních výběrů od 3 osob, od dvou chlapců a jedné dívky. Jako motivaci své volby uvedli, že vietnamskou spolužačku moc neznají, ve dvou případech se objevil důvod, že ji nemají moc v oblibě.

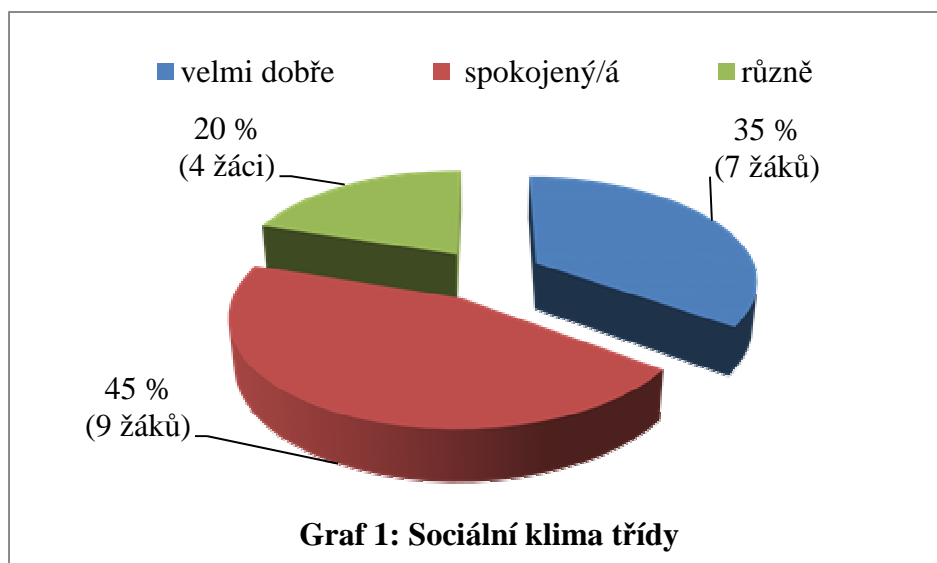
Vietnamská žákyně provedla celkem 6 pozitivních výběrů u 3 dívek, jedna z nich je Vietnamka (A). Motivací k výběru bylo, že jsou kamarádké a chytré. Dále učinila shodný počet negativních výběrů, opět u 3 osob, tentokrát se ve dvou případech jednalo o chlapce. Jako důvod uvedla, že je nemá ráda a nepohodli by se.

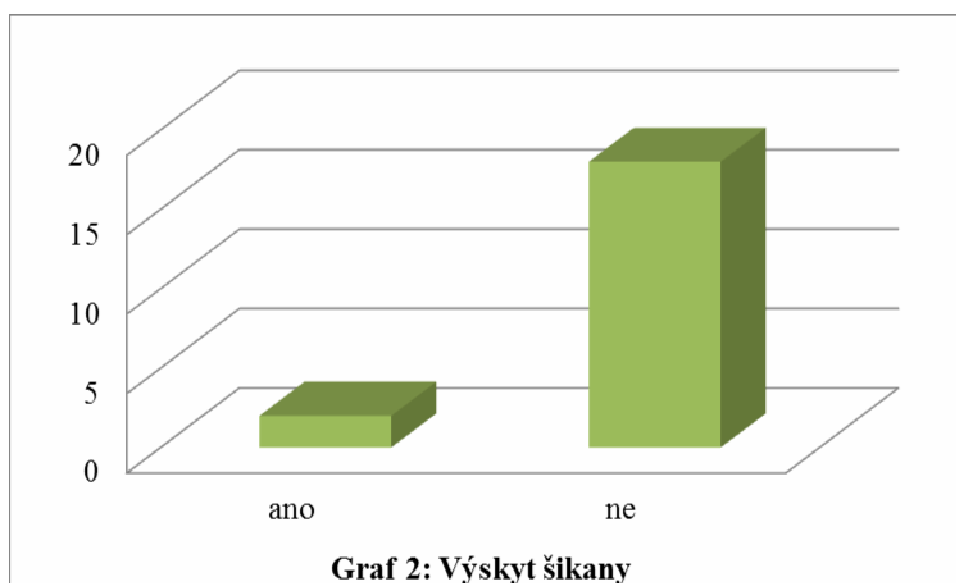
Obrázek 3: Sociogram vietnamského žáka, ZŠ A, 6. ročník

Vietnamský žák získal 3 pozitivní hlasy, všechny od chlapců. Jeden z nich si Vietnamce vybral v obou oblastech, druhý jen v pracovní činnosti. Jako důvod uvedli, že vietnamský spolužák je jejich kamarád. Negativní výběr obdržel pouze jeden a to v rekreační oblasti. Učinila ho dívka, která však svoji volbu nijak nezdůvodnila. Chlapec udělil celkem 6 pozitivních hlasů, přičemž se vždy jednalo o chlapce. Motivací k výběru mu bylo ve všech případech přátelství. Dále učinil 4 negativní výběry, dvakrát to bylo ve vztahu k dívkám. Jako důvod uvedl, že „jsou strašný a otravují mě“. Je zajímavé, že žádný z výběrů, které byly vůči chlapci provedeny, nebyl od vietnamských spolužaček. Stejně tak ani vietnamský žák své vietnamské spolužačky ani jednou ve svých výběrech nezmínil. Zdá se, že v tomto případě bylo významnějším faktorem výběru pohlaví vybíraných osob než jejich původ.

Sociální klima třídy

Z grafu č. 1 vyplývá, že naprosté většině žáků se ve třídě líbí. 9 (45 %) z nich uvedlo, že jsou ve třídě spokojeni, dalších 7 (35 %) dokonce vybralo možnost, že se v kolektivu cítí velmi dobře. Zdůvodňovali to nejčastěji tím, že mají ve třídě dobré kamarády, kteří jsou chytří, a je s nimi zábava. 4 žáci (20 %) nemají vyhraněný postoj a volili možnost různě, tedy někdy se jim mezi spolužáky líbí, někdy ne. Jako důvod této občasné nespokojenosti uváděli určité spolužáky, s nimiž nevycházejí. Nikdo ze žáků si nepřeje změnit třídu či školu.

Dvakrát se v dotaznících objevila kladná odpověď na přítomnost šikany ve třídě. V obou případech tak odpověděla děvčata, přičemž jedna z nich je Vietnamka (B). Dívky zcela

shodně uvedly, že dotyčný chlapec jim nadává, zároveň obě uvádějí, že takovým způsobem se chová ke všem spolužákům, aniž by k tomu měl nějaký důvod. Nelze tedy usuzovat, že se nadávky týkají původu nebo sociokulturní odlišnosti.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A, 9. ROČNÍK

Třída má celkem 19 žáků, z toho 10 chlapců a 9 dívek. Věkové rozmezí je 14 – 17 let. Třídní učitelka má zde třídnictví již čtvrtým rokem, kolektiv hodnotí kladně, říká, že pokud se nemusí učit, jsou výborní kamarádi. Šikanu ve třídě několikrát zaznamenala a řešila, vždy se prý jednalo o slovní formu.

Třídu navštěvuje jedna vietnamská žákyně, podle třídní učitelky je do kolektivu zcela začleněna a mezi spolužáky je oblíbená.

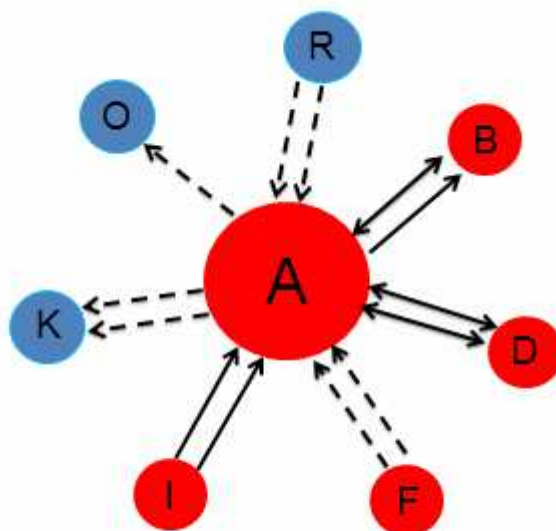
Tabulka 4: Sociometrické indexy žáků ZŠ A, 9. ročník

Počet žáků

19

	kladné body	záporné body	celkem	plusy výpočet	mínusy výpočet	celkem výpočet
A	5	4	9	0,093	0,074	0,167
B	6	4	10	0,111	0,074	0,185
C	3	1	4	0,056	0,019	0,074
D	5	0	5	0,093	0,000	0,093
E	5	4	9	0,093	0,074	0,167
F	2	2	4	0,037	0,037	0,074
G	4	1	5	0,074	0,019	0,093
H	6	6	12	0,111	0,111	0,222
I	3	6	9	0,056	0,111	0,167
J	0	1	1	0,000	0,019	0,019
K	2	5	7	0,037	0,093	0,130
L	9	3	12	0,167	0,056	0,222
M	2	0	2	0,037	0,000	0,037
N	5	1	6	0,093	0,019	0,111
O	9	1	10	0,167	0,019	0,185
P	7	1	8	0,130	0,019	0,148
Q	4	7	11	0,074	0,130	0,204
R	6	2	8	0,111	0,037	0,148
S	13	1	14	0,241	0,019	0,259

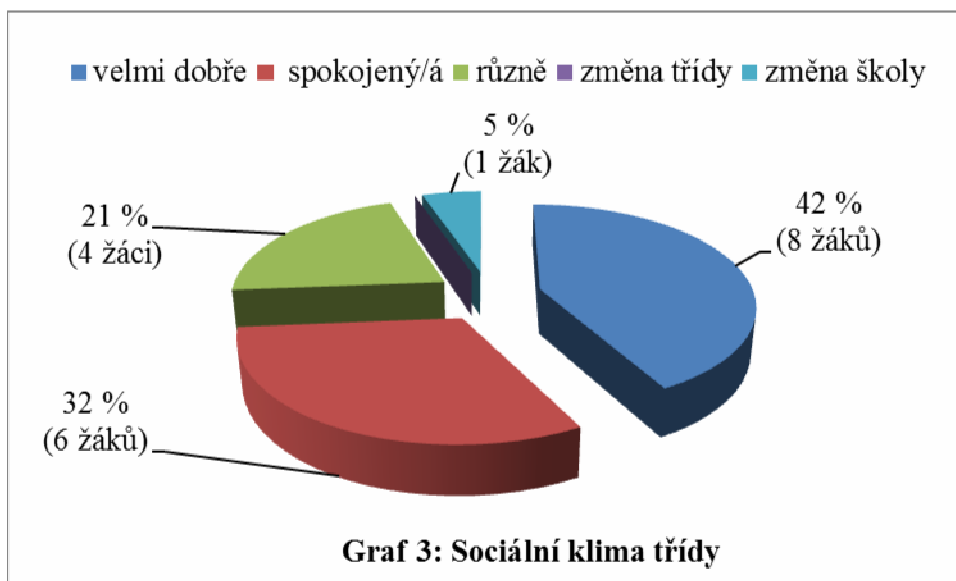
Z údajů uvedených v tabulce č. 4 vyplývá, že vietnamská žákyně má sociometrický status srovnatelný s ostatními děvčaty ve třídě. Na třídě jako celku je pozitivní, že v ní neexistuje nikdo, koho by kolektiv izoloval nebo se ho stranil.

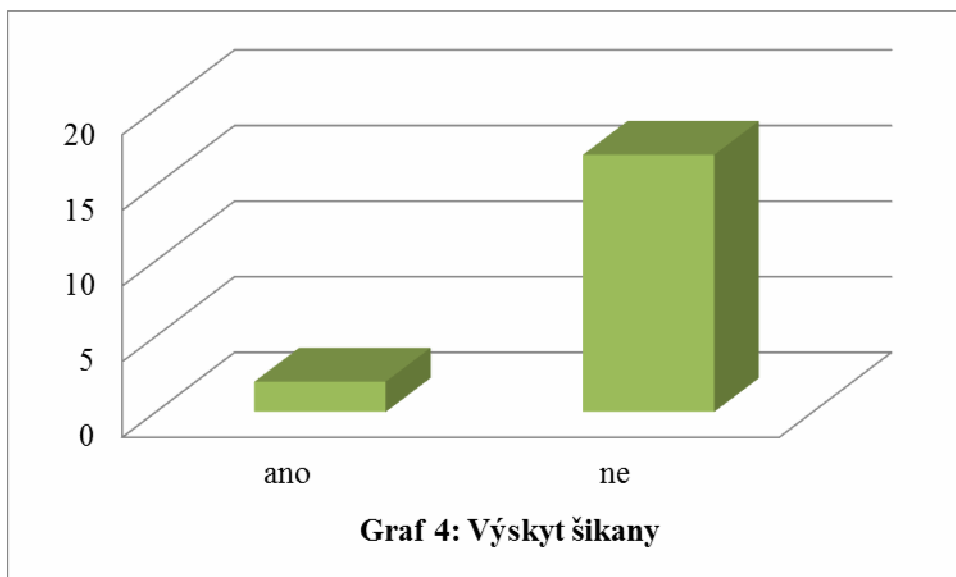
Obrázek 4: Sociogram vietnamské žákyně, ZŠ A, 9. ročník

Vietnamská žákyně obdržela celkem 5 pozitivních výběrů, od 3 dívek. Jako svou motivaci vybírající dívky uvedly, že Vietnamka je chytrá, kamarádká a rozumí si s ní. Dále byly vietnamské žákyni uděleny 4 negativní výběry od dvou osob, chlapce a dívky, ani jeden nevedl důvod své volby. Vietnamka učinila 4 pozitivní výběry u dvou osob, jednalo se o dívky, přičemž se ve třech případech jednalo o opětovanou volbu. Jako důvod své volby uváděla, že si s vybranými děvčaty rozumí a jsou jí ze třídy nejbližší. Naopak 3 negativní výběry učinila ve vztahu k chlapcům, kteří podle jejího názoru nic neumí, nerozumí si s nimi a celkově se s nimi necítí dobře.

Sociální klima třídy

Z grafického znázornění je patrné, že většina žáků je ve třídě spokojena, 8 žáků (42 %) dokonce uvedlo, že se ve třídě cítí velmi dobře. 4 dívky uvedly, že ve třídě jsou spokojeny někdy více, někdy méně, nejvíce jim vadilo, že se děvčata mezi sebou pomlouvají, jedna si stěžovala na šikanu. Pouze jeden žák, chlapec, by si přál změnit nejen třídu, ale dokonce školu. Jednalo se o žáka (Q) s nejvyšším negativním statutem ve třídě a jako důvod své nespokojenosti neuvedl nikoho ze spolužáků, nýbrž učitele.

Graf č. 4 znázorňuje výskyt šikany ve třídě. Potvrdilo se tvrzení třídní učitelky, že se ve třídě objevuje slovní šikana. Jednalo se o chlapce a dívku. Zatímco chlapec (N) sdělil pouze obecné „posmívají se mi“, dívka (D) byla sdílnější a svěřila se, že se jí spolužáci

posmívají kvůli obezitě, nebo kvůli tomu, že se učí a chce mít dobré známky. Dále uvedla, že to dotyční nejspíš myslí z legrace, ale jí to moc vtipné nepřipadá. Je zajímavé, že tento argument se objevil ještě v dalších dvou případech, kdy sice dotyční na otázku, zda se cítí být šikanováni, odpověděli záporně, ale zároveň uvedli, že pokud se jim někdo posmíval, tak jediné z legrace.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA B, 5. ROČNÍK

Do páté třídy chodí celkem 24 žáků, z toho 14 chlapců a deset dívek, ve věkovém rozmezí 10–11 let. Třída má již pátým rokem tutéž třídní učitelku. Ta tvrdí, že třída se první tři roky rozvíjela jako poměrně dobrý kolektiv. V loňském roce přišli do třídy dva noví žáci, chlapci. Vytvořili dvojici, která podle slov třídní učitelky začala kazit pohodu ve třídě. Letos přibyli další noví žáci, údajně špatně přizpůsobiví, někteří opakuji ročník. Vzhledli se v loňských nováčcích a atmosféra ve třídě ještě zhoustla. Ostatní děti prý chování této šestičlenné skupinky často kritizují, stěžují si na ně. S příchodem nových žáků se také poprvé objevila šikana.

Třídu navštěvuje jeden vietnamský žák, podle třídní učitelky je mezi ostatními oblíben.

Tabulka 5: Sociometrické indexy žáků ZŠ B, 5. ročník

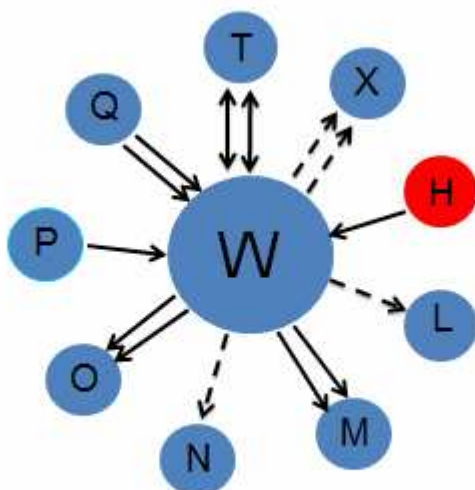
Počet žáků

24

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
A	5	0	5	0,072	0,000	0,072
B	12	1	13	0,174	0,014	0,188
C	4	3	7	0,058	0,043	0,101
D	5	2	7	0,072	0,029	0,101
E	4	2	6	0,058	0,029	0,087
F	4	0	4	0,058	0,000	0,058
G	8	0	8	0,116	0,000	0,116
H	10	2	12	0,145	0,029	0,174
I	9	0	9	0,130	0,000	0,130
J	0	17	17	0,000	0,246	0,246
K	5	0	5	0,072	0,000	0,072
L	3	23	26	0,043	0,333	0,377
M	9	0	9	0,130	0,000	0,130
N	3	12	15	0,043	0,174	0,217
O	8	2	10	0,116	0,029	0,145

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
P	6	2	8	0,087	0,029	0,116
Q	5	0	5	0,072	0,000	0,072
R	4	1	5	0,058	0,014	0,072
S	1	21	22	0,014	0,304	0,319
T	7	1	8	0,101	0,014	0,116
U	4	1	5	0,058	0,014	0,072
V	0	4	4	0,000	0,058	0,058
W	6	0	6	0,087	0,000	0,087
X	4	20	24	0,058	0,290	0,348

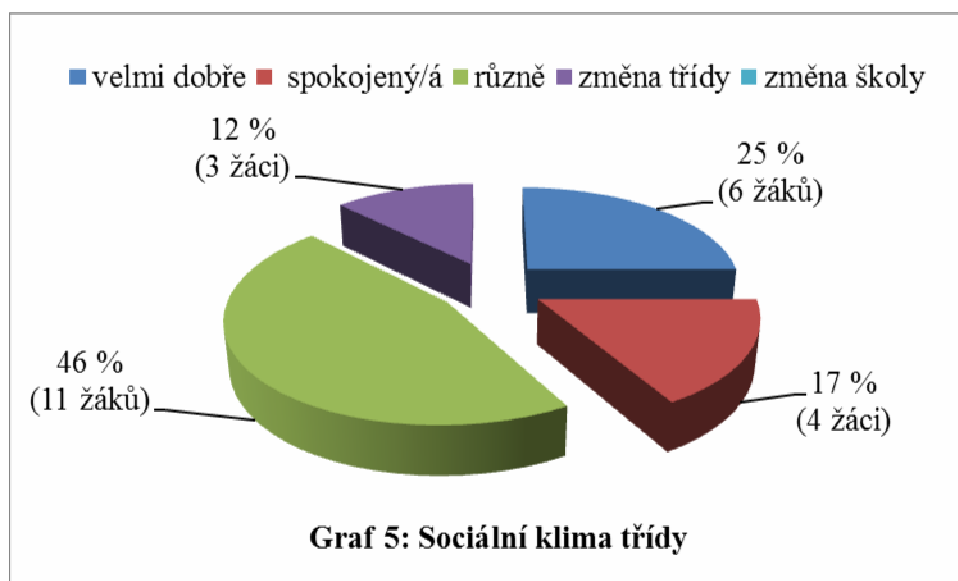
Z tabulky vyplývá, že vietnamský žák (W) nemá nijak vyhraněný sociometrický status, jeho negativní sociometrický status je dokonce nulový.

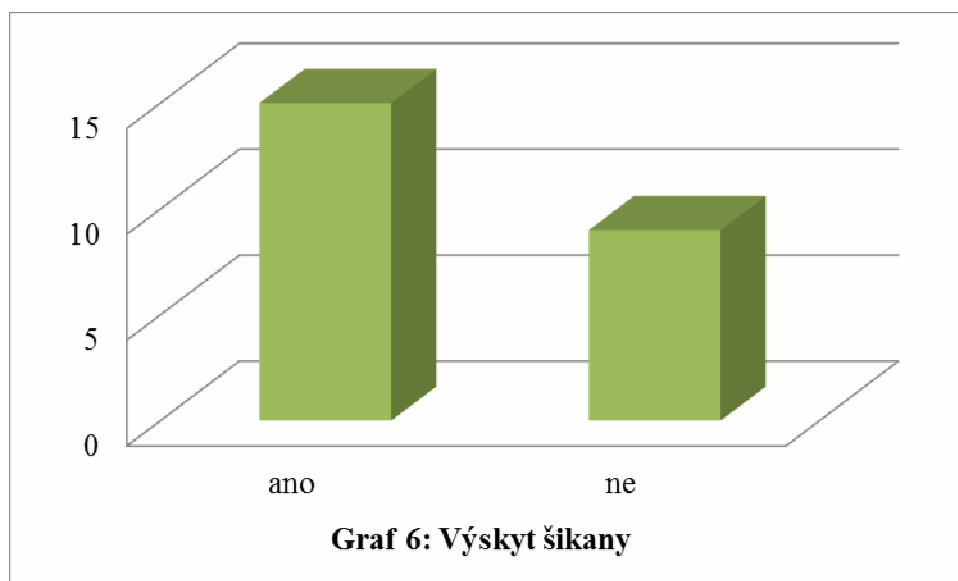
Obrázek 5: Sociogram vietnamského žáka, ZŠ B, 5. ročník

Vietnamský žák obdržel 6 pozitivních výběrů od 4 osob, až na jednu výjimku se jednalo o chlapce. Dva z nich udělili Vietnamci pozitivní body v obou oblastech, zbylí pouze v pracovní oblasti. Jako svou motivaci všichni uvedli, že je kamarádský, milý, hodný, dvakrát jako důvod uvedli, že je chytrý (v pracovní oblasti). Vietnamský žák sám udělil šest pozitivních voleb, celkem třem osobám, a svou volbu zdůvodnil tak, že jsou to jeho kamarádi a nejsou hloupí. Zatímco on sám neobdržel žádný negativní výběr, třem spolužákům, vždy chlapcům, udělil 4 negativní body. Uvedl, že mu kradou svačiny a „nadávají do mongolské opice“.

Sociální klima třídy

Graf č. 5 znázorňuje, jak se žáci cítí v třídním kolektivu. Nejvíce žáků (46 %) se ve třídě cítí střídavě více či méně spokojeně. Často jako důvod uvádějí, že se jim někdo ze spolužáků posmívá, několikrát zazněla stížnost na třídní učitelku, že křičí a místo tělesné výchovy píše písemné práce. Na druhou stranu však 6 žáků (25 %) uvedlo, že jsou ve třídě velmi spokojeni, protože zde mají mnoho kamarádů. 4 žáci (17 %) uvedli, že by nejraději odešli do jiné třídy. Toto poměrně vysoké procento koresponduje s výsledky další položky dotazníku, která zjišťovala přítomnost šikany v kolektivu.

Výsledky, jež zobrazuje graf č. 6, jsou alarmující. 15 žáků (62,5 %) pocítilo na vlastní kůži šikanu. Jednalo se stejnou měrou o chlapce i dívky, mezi těmi, kdo odpověděli ano, byl

také vietnamský žák. Jako šikanující osoby byli několikrát označeni žáci J, L, S, a X, což odpovídá výsledkům v tabulce č. 5. Jedná se totiž o žáky s nejvyšším negativním statutem. Šikana se projevuje různými způsoby, od posmívání se, nadávání, provokací až po vysypávání tašek. Vietnamský žák si stěžoval na krádeže jídla a ubližování. Vzhledem k těmto výsledkům je charakteristika třídního klimatu ze strany žáků dosti velkorysá.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA C, 5. ROČNÍK

Třídu navštěvuje celkem 20 žáků, z toho je polovina dívek. Věk žáků se pohybuje mezi 10–11 lety. Třídní učitelka má zde třídnictví pátým rokem, žáky si velmi chválí, říká, že jsou ukázněni a že se s nimi dobře pracuje. Žáci si pomáhají, oslovují se křestním jménem, tolerují se a neubližují si navzájem. Rádi se zapojují do různých aktivit, soutěží a jako kolektiv dokáží držet při sobě. Šikanu již dlouho řešit nemusí, vyskytla se v první třídě a projevovala se tím, že si děti navzájem braly věci a odstrkovali jednoho spolužáka natolik, že hrozilo jeho úplné vyloučení z kolektivu. Díky spolupráci s rodiči a pohovoru s dětmi se situace uklidnila.

Do třídy chodí dva vietnamští žáci, chlapci. Třídní učitelka označila jejich pozici v kolektivu jako velmi pěknou, jsou údajně plnoprávními členy kolektivu, všichni s nimi kamarádi a jsou oblíbení, byť se k nim občas ze strany spolužáků vyskytnou určité osobní výhrady.

Tabulka č. 6 porovnává sociometrické indexy jednotlivých žáků, které jsme získali výpočtem z údajů vzešlých ze sociometrické matice, příloha D.

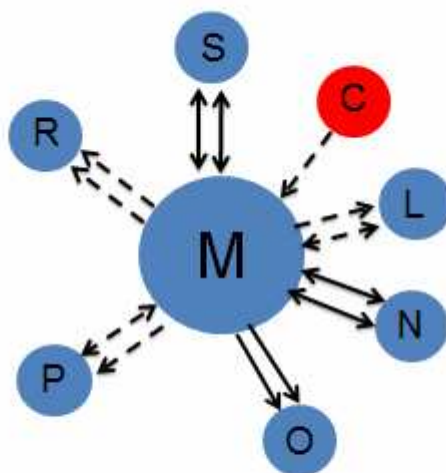
Tabulka 6: Sociometrické indexy žáků ZŠ C, 5. ročník

Počet žáků	20					
	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
A	8	1	9	0,140	0,018	0,158
B	3	0	3	0,053	0,000	0,053
C	15	0	15	0,263	0,000	0,263
D	2	6	8	0,035	0,105	0,140
E	3	2	5	0,053	0,035	0,088
F	3	4	7	0,053	0,070	0,123
G	4	2	6	0,070	0,035	0,105

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
H	4	0	4	0,070	0,000	0,070
I	2	1	3	0,035	0,018	0,053
J	5	0	5	0,088	0,000	0,088
K	3	0	3	0,053	0,000	0,053
L	2	6	8	0,035	0,105	0,140
M	4	3	7	0,070	0,053	0,123
N	6	0	6	0,105	0,000	0,105
O	10	0	10	0,175	0,000	0,175
P	0	16	16	0,000	0,281	0,281
Q	11	0	11	0,193	0,000	0,193
R	5	12	17	0,088	0,211	0,298
S	8	6	14	0,140	0,105	0,246
T	6	2	8	0,105	0,035	0,140

Z tabulky je zřejmé, že ve třídě se vyskytují dva žáci, chlapci, (P a R) s extrémně vysokým negativním statutem. V obou případech se jedná o romské žáky.

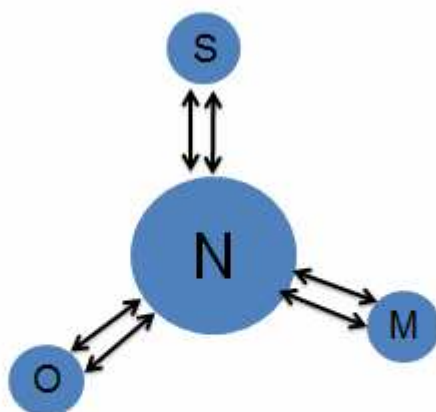
Sociogramy č. 6 a 7 znázorňují síť sociálních vazeb vietnamských žáků, v sociometrické matici označených písmeny M a N.

Obrázek 6: Sociogram vietnamského žáka, ZŠ C, 5. ročník

Vietnamský žák M obdržel 4 pozitivní výběry od dvou chlapců, jedním z nich je vietnamský spolužák (N). V obou případech se jednalo o vzájemnou volbu. Vybírající zdůvodnili svou motivaci tím, že se na spolužáka mohou spolehnout, Vietnamec N navíc

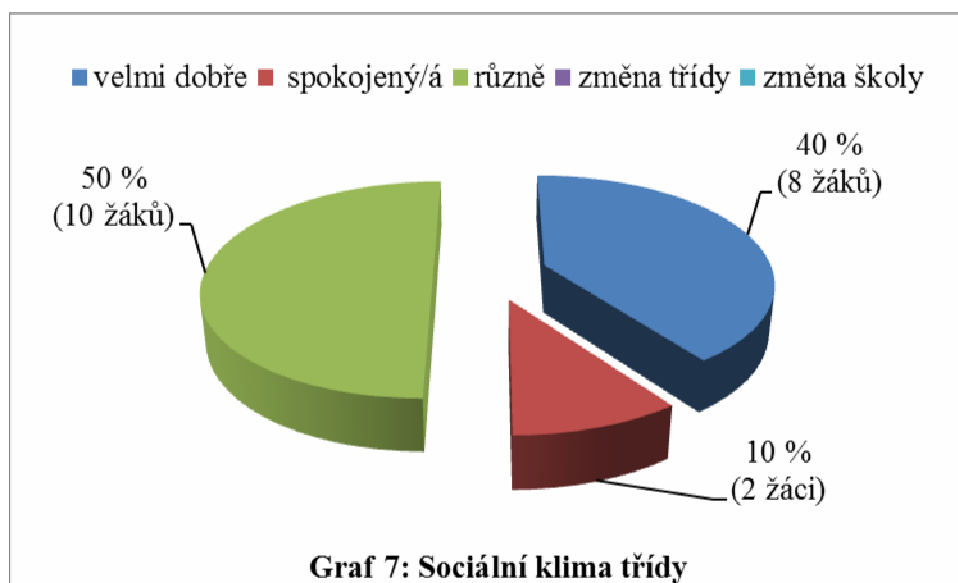
uvedl, že se zná dlouho a je to jeho nejlepší přítel. Dále byly chlapci uděleny 3 negativní výběry od 3 osob, z toho dvě byly dívky. Vybírající uvedli, že vietnamský spolužák jim „nesedí“, je nafoukaný a dělá problémy. Vietnamec sám pak negativně označil rovněž 3 osoby, dvěma z nich negativní výběr opětoval. Motivací mu bylo, že „pořád otravují“.

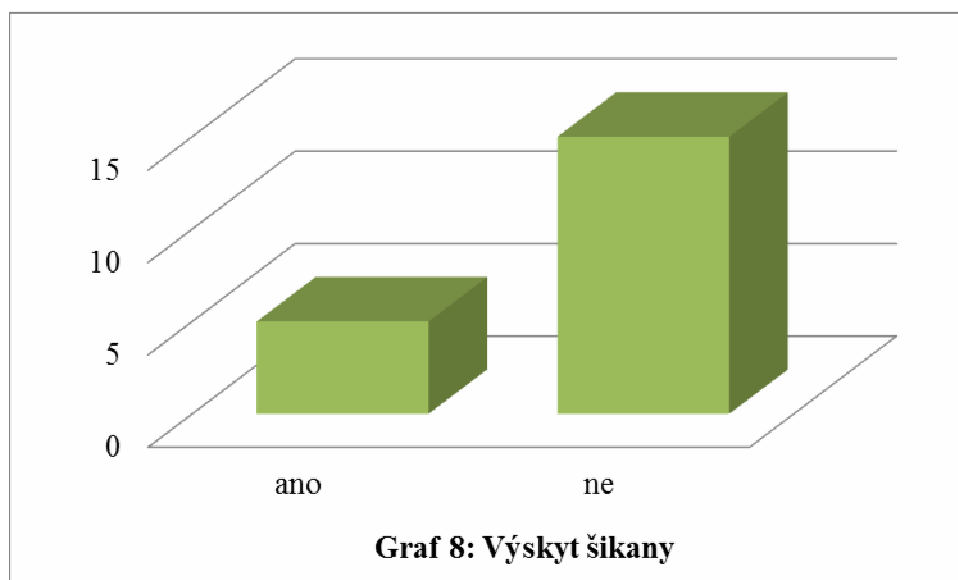
Obrázek 7: Sociogram vietnamského žáka, ZŠ C, 5. ročník

Žák N obdržel 6 pozitivních výběrů od 3 osob, vždy od chlapců, přičemž jeden z nich byl vietnamský spolužák (M). Ve všech třech případech se jednalo o vzájemný výběr. Jako motivaci svého výběru vietnamský žák uvedl přátelství s vybranými spolužáky, to, že je zná dlouho a může se na ně spolehnout. Stejným způsobem zdůvodnili výběr i spolužáci. Nebyl proveden ani udělen žádný negativní výběr. Žák N má vytvořenou poněkud řidší síť sociálních vztahů v třídním kolektivu než druhý Vietnamec ve třídě (M). Absentují u něj negativní vazby, ať už z jeho strany ke spolužákům, či naopak.

Sociální klima třídy

Z grafu č. 7 vyplývá, že celá polovina žáků (50 %) se ve třídě cítí střídavě lépe a hůře, do této skupiny patří i jeden z vietnamských chlapců (M). 8 žáků (40 %) se ve třídě naopak cítí velmi dobře, v této skupině je druhý Vietnamec (N). 2 žáci uvedli, že jsou v kolektivu spokojeni. Nikdo z žáků si nepřeje odejít do jiné třídy nebo školy. Žáci uváděli motivaci svého výběru jen velmi stručně, většinou uváděli, že mají ve třídě kamarády. Ti, kteří jsou ve třídě spokojeni méně (50 %), však neuvedli žádný podstatný důvod.

Z grafu č. 8 je patrné, že 5 žáků (25 %) odpovědělo na otázku, zda jim někdo ubližuje nebo se jim posmívá, kladně. Jednalo se o dívky i chlapce, mezi nimi byl i jeden z vietnamských chlapců (M). Zjištěné procento výskytu šikany je tedy poměrně vysoké. Jako ubližující

osoby byli opakovaně uváděni dva žáci, dívka (L) a chlapec (P). Vždy se jednalo o pomlouvání, nadávky nebo posmívání se, fyzické násilí nebylo zmíněno. Za pozornost podle našeho názoru stojí fakt, že šikanující chlapec (P) je Rom a označil ho jednak již zmiňovaný vietnamský chlapec, jednak dívka (G), také původem cizinka. Tento žák má zároveň nejvyšší negativní sociometrický status ze všech žáků ve třídě, což napovídá, že situace ve třídě nemusí být tak ideální a zcela vyřešena, jak tvrdila třídní učitelka.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA C, 7. ROČNÍK A

Třídu navštěvuje celkem 21 žáků, z toho 7 chlapců a 14 dívek. Věk žáků se pohybuje mezi 12 a 13 lety. Třídní učitelka zde působí druhý rok a tvrdí, že ve třídě nejsou žáci s problémovým chováním, naopak, jsou na podobné rozumové i sociální úrovni. Chválí žáky, že jsou přizpůsobiví, cílevědomí, vyzdvihuje je jako kolektiv, který dokáže držet pohromadě. Přesto se ve třídě vyskytují skupinky, které spolu občas soupeří. Třídní učitelka zaznamenala šikanu v tom smyslu, že docházelo k vyřazování určitého žáka z kolektivu z důvodu jeho nepřizpůsobivosti.

Členem třídy je jeden vietnamský žák, jehož pozici hodnotí třídní učitelka velmi kladně. Ostatními spolužáky je údajně brán jako každý jiný, není vyřazován z kolektivu, účastní se všech třídních akcí a děti ho mají rády. Jeho obtížnější vyjadřování prý vnímají jako milé a úsměvné, nikdo se mu kvůli tomu neposmívá.

Tabulka 7: Sociometrické indexy žáků ZŠ C, 7. ročník A

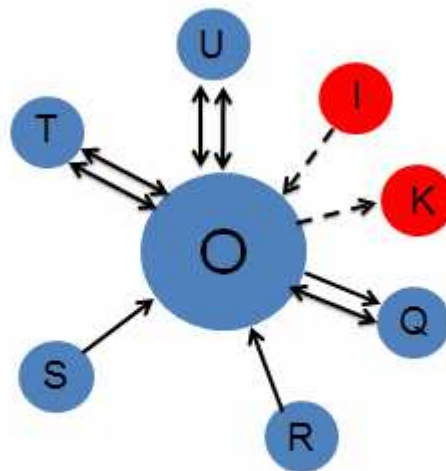
Počet
žáků

21

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
A	8	4	12	0,133	0,067	0,200
B	4	0	4	0,067	0,000	0,067
C	4	5	9	0,067	0,083	0,150
D	9	1	10	0,150	0,017	0,167
E	8	3	11	0,133	0,050	0,183
F	5	1	6	0,083	0,017	0,100
G	3	1	4	0,050	0,017	0,067
H	10	4	14	0,167	0,067	0,233
I	5	2	7	0,083	0,033	0,117
J	6	1	7	0,100	0,017	0,117
K	5	18	23	0,083	0,300	0,383

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
L	0	3	3	0,000	0,050	0,050
M	4	1	5	0,067	0,017	0,083
N	3	8	11	0,050	0,133	0,183
O	7	1	8	0,117	0,017	0,133
P	2	10	12	0,033	0,167	0,200
Q	6	5	11	0,100	0,083	0,183
R	1	0	1	0,017	0,000	0,017
S	4	1	5	0,067	0,017	0,083
T	6	4	10	0,100	0,067	0,167
U	4	1	5	0,067	0,017	0,083

Vietnamský žák patří mezi oblíbené žáky. Má nejvyšší sociometrický status ze všech chlapců ve třídě, jeho negativní status je zanedbatelný. Za pozornost stojí dívka označena písmenem K, která má velmi vysoký negativní status. Jeden negativní výběr vůči ní učinil i vietnamský žák.

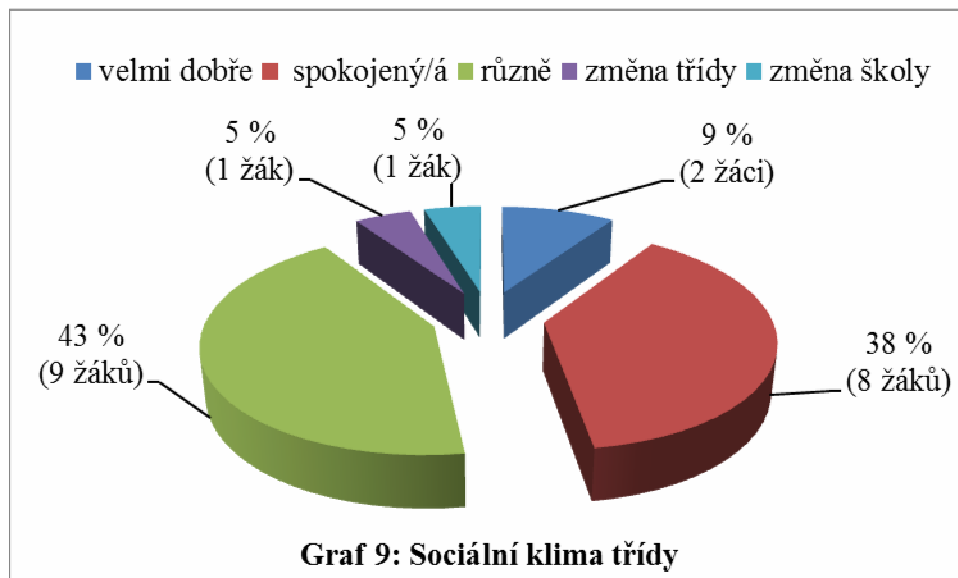

Obrázek 8: Sociogram vietnamského žáka, ZŠ C, 7. ročník A

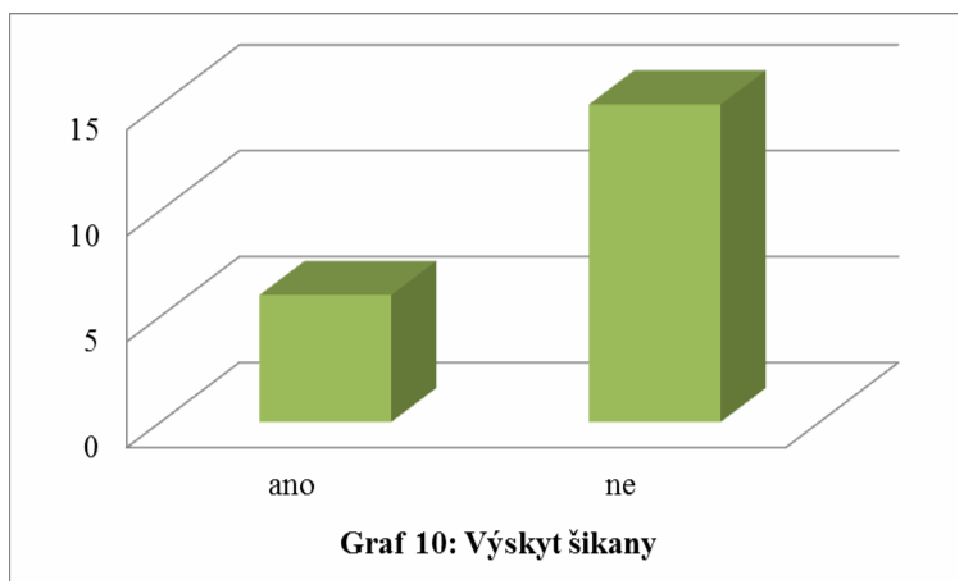
Vietnamský žák patří mezi oblíbené žáky. Obdržel celkem 7 pozitivních výběrů, od dvou osob v obou sledovaných oblastech, od dalších tří v pracovní oblasti. Spolužáci se shodovali v tom, že Vietnavec je kamarádský, hodný, zábavný a hlavně chytrý. Negativní výběr obdržel pouze od jedné dívky, která motivaci svého výběru ani neobjasnila. Vietnamský žák učinil 6 pozitivních výběrů u 3 osob, vždy se jednalo

o chlapce. Vedle toho udělil také jeden negativní hlas dívce, což zdůvodnil tím, že je „nafoukaná a užvaněná“.

Sociální klima třídy

Z grafu č. 9 vyplývá, že pohled žáků na třídní kolektiv je rozmanitý. Nejvíce žáků zvolilo zlatou střední cestu, někdy se ve třídě cítí dobře, jindy ne. Ne všichni svůj výběr zdůvodnili, ale několikrát se objevila stížnost dívek na chlapce ve třídě, někteří si stěžují na „zvláštní atmosféru“. Ti, kdo volili kladnou odpověď, si chválí, že mají ve třídě přátele. Do této skupiny patří i vietnamský žák, ten se ve třídě dokonce cítí velmi dobře. Jedna dívka by si přála opustit třídu, další dívka dokonce celou školu. Obě dvě také odpověděli kladně na další položku dotazníku, jež se týkala šikany.

Podle grafu č. 10 odpovědělo 6 žáků kladně na otázku, zda jim ve třídě někdo ubližuje nebo se jim posmívá. Až na jednu výjimku se jednalo o samé dívky. Ony samy své odpovědi mírní, když dále sdělují, že se jedná o pošťuchování, škádlení nebo že občas někdo řekne něco, co tak nemyslí. Pouze jedna dívka si vážně stěžuje na posmívání kvůli postavě, oblečení, účesu. Zmiňovanou výjimkou byl právě vietnamský chlapec, který uvedl, že na začátku 1. třídy se mu spolužáci posmívali kvůli tomu, že je Vietnamec, ale ihned dodává, že v současné době už má ve třídě spoustu kamarádů a nikdo se mu neposmívá. Proto také tvrdil, že se ve třídě cítí velmi dobře.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA C, 7. ROČNÍK B

Třídu navštěvuje celkem 20 žáků, z toho 13 chlapců a 7 dívek, ve věkovém rozmezí 12–14 let. Třídní učitelka třídu převzala před dvěma lety, když žáci přecházeli z prvního stupně na druhý. Podle jejího názoru jsou vztahy mezi spolužáky bez vážnějších potíží, některé dívky v sobě vidí soupeřky, někteří žáci se zase odmítají účastnit třídních akcí, což však prý vyplývá spíše z jejich povahy než, že by to vypovídalo něco o třídním kolektivu. Dva žáci třídu opakují, vnášejí do kolektivu neklid, někteří žáci se jich bojí, a proto se jim vyhýbají, jiní se jim chtějí zavděčit. Třídní učitelka se domnívá, že kdyby tito dva propadlíci ve třídě nebyli, vztahy mezi žáky by se zlepšily. Přesto se domnívá, že šikana se ve třídě neobjevuje. Ví o jednom žákovi, který se k ostatním chová hrubě, což prý může souviset s rodinnou tragédií, která se udála a nejspíš chlapce poznamenala, dále pak uvedla chlapce, který má tendenci ostatní urážet, vysmívat se jim. Třídní učitelka se snaží problém řešit ve spolupráci s chlapcovými rodiči.

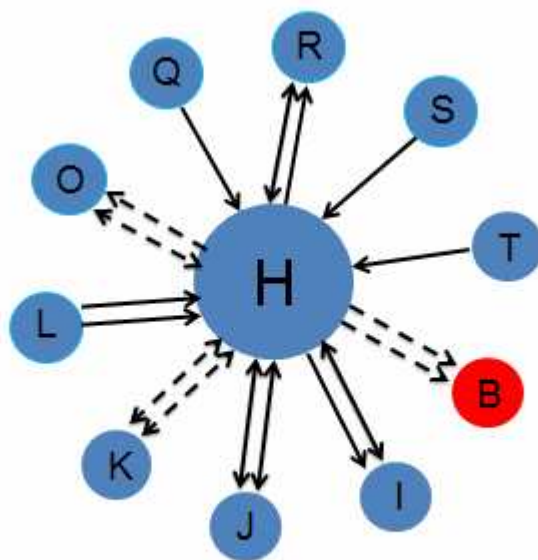
Do třídy chodí jeden vietnamský žák, je zde už od 1. třídy a mezi ostatními je oblíbený.

Tabulka 8: sociometrické indexy žáků ZŠ C, 7. ročník B

Počet žáků	20					
	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
A	4	3	7	0,070	0,053	0,123
B	4	11	15	0,070	0,193	0,263
C	7	3	10	0,123	0,053	0,175
D	9	0	9	0,158	0,000	0,158
E	4	6	10	0,070	0,105	0,175

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
F	0	2	2	0,000	0,035	0,035
G	11	0	11	0,193	0,000	0,193
H	9	3	12	0,158	0,053	0,211
I	5	3	8	0,088	0,053	0,140
J	9	1	10	0,158	0,018	0,175
K	5	20	25	0,088	0,351	0,439
L	5	2	7	0,088	0,035	0,123
M	2	4	6	0,035	0,070	0,105
N	6	0	6	0,105	0,000	0,105
O	3	22	25	0,053	0,386	0,439
P	5	3	8	0,088	0,053	0,140
Q	6	0	6	0,105	0,000	0,105
R	9	1	10	0,158	0,018	0,175
S	4	2	6	0,070	0,035	0,105
T	0	0	0	0,000	0,000	0,000

Z tabulky vyplývá, že vietnamský žák patří mezi nejoblíbenější žáky ve třídě, jeho sociometrický status patří mezi nejvyšší. Jeho síť sociálních vztahů podrobně znázorňuje sociogram č. 9.

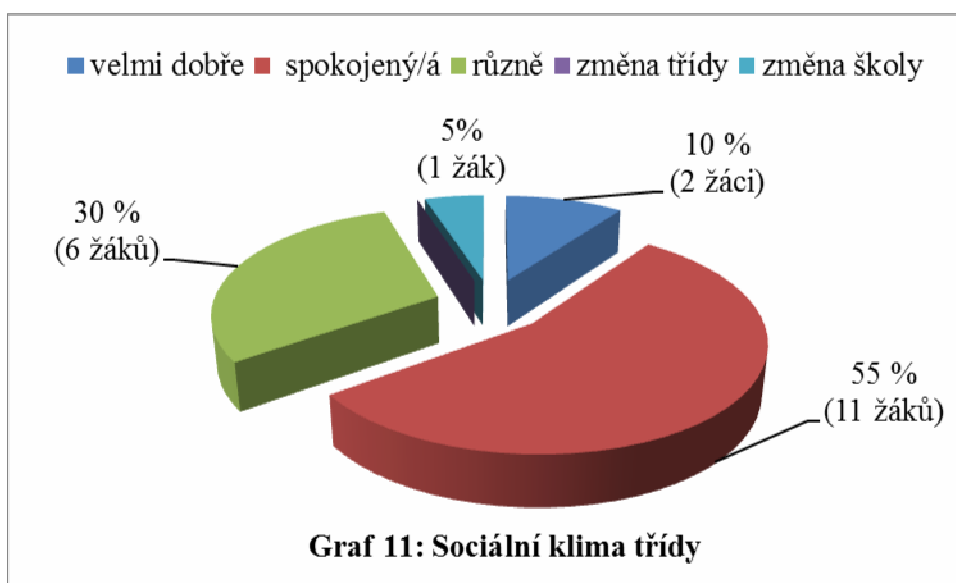

Obrázek 9: Sociogram vietnamského žáka, ZŠ C, 7. ročník B

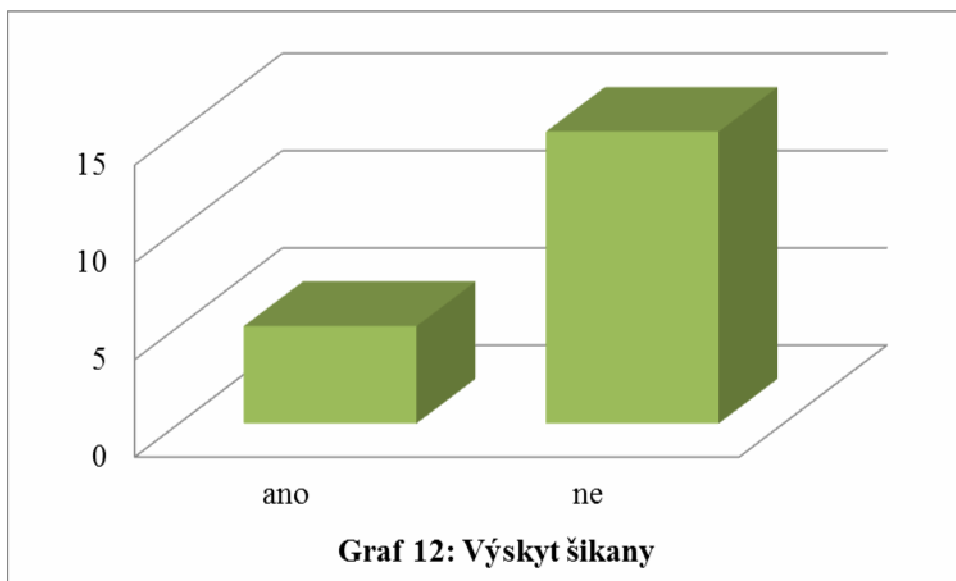
Vietnamský žák obdržel celkem 9 pozitivních výběrů od 7 osob, přičemž se vždy jednalo o chlapce. Motivací vybírajících bylo, že Vietnamec je „šikovný, chytrý, má dobré nápady, je s ním legrace, je kamarád, zná mě a chápe mě“. Vedle toho obdržel také tři negativní

výběry od dvou osob, důvodem bylo, že „není až takový kamarád“. Vietnamský žák učinil 6 pozitivních výběrů u 3 chlapců. Je zajímavé, že svou volbu nijak nezdůvodnil. Oproti tomu ale uvedl motivaci u negativních výběrů, kterých také učinil 6. Vybral si 3 osoby, dva chlapce a jednu dívku, kteří se podle něj neučí, zapomínají, jsou sprostí a hloupí, v hodinách ho ruší a on se pak nemůže soustředit. Za pozornost jistě stojí, že ve všech případech se jednalo o romské žáky, jejichž negativní sociometrické statusy jsou jednoznačně nejvyšší ze všech žáků. Druhým podstatným postřehem je, že negativní výběr byl ze strany romských žáků (obou chlapců) opětován.

Sociální klima třídy

Více než polovina žáků je ve třídě spokojená, chválí si své spolužáky, až na drobné neshody spolu vycházejí v dobrém. Ani 6 žáků, kteří označili prostřední možnost, neuvádělo žádné zásadní problémy, řídili se podle nálady nebo měli jisté osobní výhrady k určitým spolužákům. Z celkového pozitivního pohledu žáků na jejich třídní kolektiv se vymyká jedna dívka, která vyjádřila přání odejít na jinou školu. Uvedla, že se ve třídě necítí dobře, nemá zde nikoho ráda, protože se jí všichni posmívají a „kvůli každé hlouposti se hned chtějí prát“. Tato žákyně si také stěžovala na šikanu.

5 žáků odpovědělo kladně na otázku, zda jim někdo ve třídě ubližuje nebo se jim posmívá. Jednalo se o dvě dívky a tři chlapce. Dívky uvedly, že se jim ostatní posmívají, jedna z nich (C) si navíc stěžovala na to, že do ní ostatní bezdůvodně strkají a berou jí věci. Paradoxně však v předchozí položce dotazníku označila variantu, že je ve třídě spokojená. Je tedy otázkou, jak zodpovědně přistupovala k dotazníku či v jaké náladě, po jakém konfliktu, ho vyplňovala. Chlapci, kteří si stěžovali na šikanu, ve dvou případech označili vietnamského spolužáka jako toho, který jim „nadává do cikánů a přitom je sám žlutý“. Třetí z chlapců naopak označil za agresory oba romské chlapce, uvedl, že mu krotí ruce nebo ho kopou. Opět ale stojí za zmínku, že i tento chlapec se prý v kolektivu jinak cítí spokojený.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA D, 5. ROČNÍK

Třídní kolektiv je složen z 24 žáků, z toho 8 chlapců a 16 dívek. Věk žáků je 10 – 11 let. Ve školním roce 2012/2013 přibyli do třídy noví žáci, kteří doposud navštěvovali malotřídku v obci Prácheň. Třídní učitelka, která zde má třídnictví již pátým rokem, uvedla, že kolektiv je podle jejího názoru dobrý, žáci se navzájem respektují, nově příchozí žáci se zdárně aklimatizovali. Šikana se ve třídě podle jejího tvrzení nikdy nevyskytla.

Třídu navštěvuje jedna vietnamská žákyně, v třídním kolektivu je prý od začátku školní docházky oblíbená. Ostatní žáci ji berou takovou, jaká je. Dívka má výborný prospěch, je výtvarně nadaná, také hraje na flétnu a zpívá.

Tabulka č. 9 uvádí sociometrické indexy jednotlivých žáků, které byly vypočítány na základě sociometrické matice, uvedené v příloze J.

Tabulka 9: Sociometrické indexy žáků ZŠ D, 5. ročník

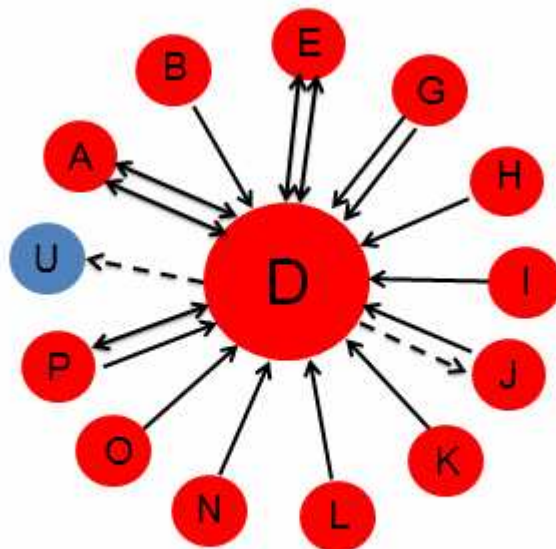
Počet
žáků

24

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
A	9	0	9	0,130	0,000	0,130
B	9	0	9	0,130	0,000	0,130
C	0	13	13	0,000	0,188	0,188
D	16	0	16	0,232	0,000	0,232
E	2	0	2	0,029	0,000	0,029
F	5	0	5	0,072	0,000	0,072
G	4	0	4	0,058	0,000	0,058
H	3	0	3	0,043	0,000	0,043
I	5	0	5	0,072	0,000	0,072
J	4	3	7	0,058	0,043	0,101
K	3	0	3	0,043	0,000	0,043
L	4	0	4	0,058	0,000	0,058
M	4	0	4	0,058	0,000	0,058
N	7	0	7	0,101	0,000	0,101
O	0	1	1	0,000	0,014	0,014
P	4	5	9	0,058	0,072	0,130
Q	6	0	6	0,087	0,000	0,087
R	11	0	11	0,159	0,000	0,159
S	3	10	13	0,043	0,145	0,188
T	8	0	8	0,116	0,000	0,116
U	0	16	16	0,000	0,232	0,232
V	10	2	12	0,145	0,029	0,174
W	6	3	9	0,087	0,043	0,130
X	2	1	3	0,029	0,014	0,043

Z tabulky č. 9 vyplývá, že vietnamská žákyně (D) má nejvyšší sociometrický status (0,232) ze všech žáků ve třídě, naopak její negativní sociometrický status je nulový.

Sociogram č. 10 znázorňuje souhrn obdržených a provedených výběrů u vietnamské žákyně (D).

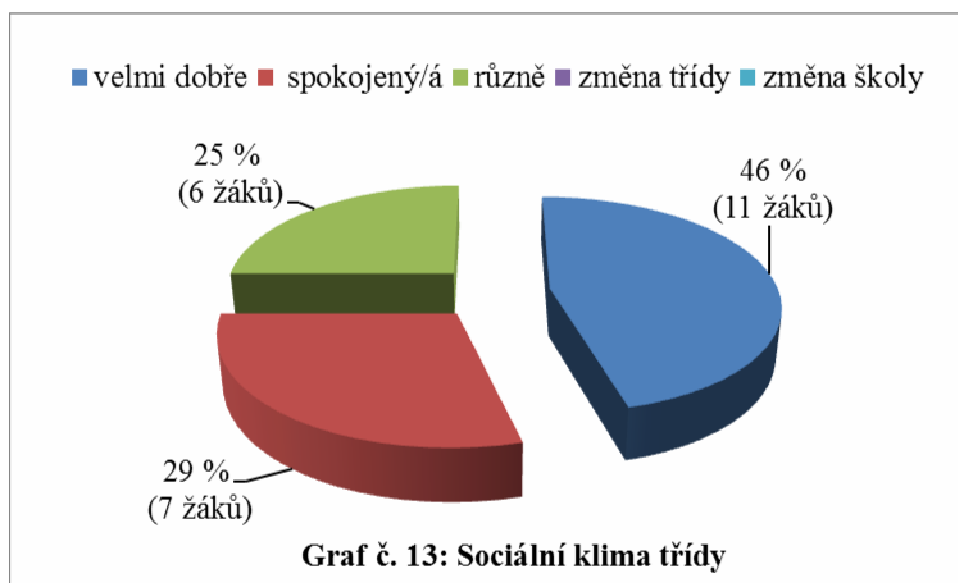

Obrázek 10: Sociogram vietnamské žákyně, ZŠ D, 5. ročník

Vietnamská žákyně je podle uvedených dat jednoznačně nejoblíbenější ve třídě. Obdržela celkem 16 pozitivních výběrů od 12 osob, ve všech případech se jednalo o dívky. 6 výběrů se týkalo pracovní činnosti, 10 výběrů rekreační činnosti. V pracovní oblasti vybírající osoby uvedly jako svou motivaci, že vietnamská žákyně je hodná, kamarádká, chytrá, má dobré nápady a umí hezky malovat. V rekreační oblasti jako důvod pozitivního výběru nejčastěji uváděli, že je kamarádká, jednou se objevilo přání poznat spolužačku lépe.

Vietnamská žákyně neobdržela ani jeden negativní výběr. Sama učinila celkem 7 výběrů u 5 osob, až na jednu výjimku se jednalo o samé dívky. Pětkrát provedla pozitivní výběr, u dvou osob v pracovní i rekreační oblasti, u jedné osoby pouze v rekreační. Negativní výběr provedla u dvou osob v pracovní oblasti. Motivací k pozitivní volbě bylo kamarádství, vtip a šikovnost. Naopak důvodem pro negativní výběr bylo, že spolužáci nepracují nebo chtějí dělat všechno podle svého.

Sociální klima třídy

Z grafu č. 13 vyplývá, že 11 žáků (46 %) se ve třídě mezi spolužáky cítí velmi dobře. Jednalo se většinou o žáky, jejichž popularita ve třídě byla větší, vytvářeli množství pozitivních sociálních vazeb. Vietnamská žákyně patří mezi žáky, kteří se ve třídě cítí velmi dobře, což koresponduje s výše uvedenými daty. 7 žáků (29 %) je ve třídě spokojených, v této skupině žáků se vyskytovala většina nově příchozích žáků, kteří ještě nemají vztahy se spolužáky zcela vytříbeny. 6 žáků (25 %) nemá vyhraněný pocit, někdy u nich převažují pozitivní, někdy spíše negativní pocity. Příznivě vyznívá fakt, že žádný z žáků si nepřeje třídu nebo dokonce školu opustit. Na otázku, zda jim někdo ze třídy ubližuje nebo se jim posmívá, všichni žáci odpověděli záporně. Potvrzuje se tedy tvrzení třídní učitelky, která také šikanu ve třídě nezaznamenala. Přesto musíme upozornit, že ve třídě se nacházejí dva žáci, dívka (C) a chlapec (U), jejichž negativní sociometrický status je tak výrazný, že jistě stojí za pozornost. Ačkoliv se ani jeden z nich necítí být šikanován, počet negativních výběrů, které obdrželi, je alarmující.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA D, 7. ROČNÍK

Třídu navštěvuje celkem 19 žáků, z toho 12 chlapců a 7 dívek. Věk žáků je mezi 11 a 12 lety. Třída byla v loňském roce sestavena z žáků 5. tříd, v té době se také ujala třídnictví současná třídní učitelka. Podle jejího názoru se kolektiv musel pomalu sžít dohromady, sama očekává, že letos již bude atmosféra ve třídě lepší. Šikana se ve třídě údajně neobjevila.

Třídu navštěvuje jeden vietnamský žák, který se prý se spolužáky srovná, je kamarádský a cílý.

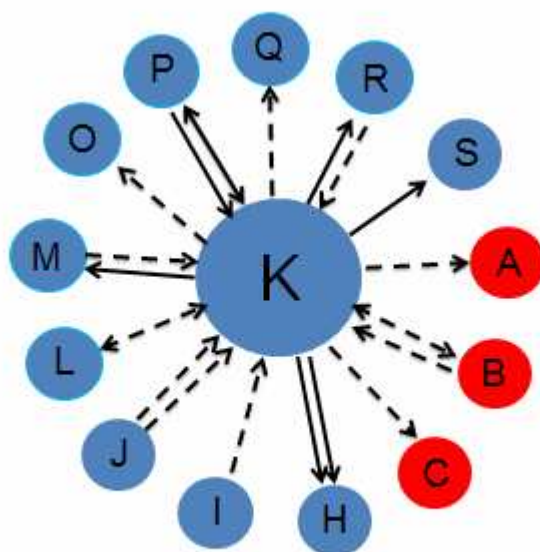
Tabulka 10: Sociometrické indexy žáků ZŠ D, 7. ročník

Počet žáků

19

	Kladné výběry	Záporné výběry	Celkem	Sociometrický status	Negativní status	Celkový status
A	4	3	7	0,074	0,056	0,130
B	4	4	8	0,074	0,074	0,148
C	6	4	10	0,111	0,074	0,185
D	2	2	4	0,037	0,037	0,074
E	5	0	5	0,093	0,000	0,093
F	3	0	3	0,056	0,000	0,056
G	3	0	3	0,056	0,000	0,056
H	9	2	11	0,167	0,037	0,204
I	7	4	11	0,130	0,074	0,204
J	6	4	10	0,111	0,074	0,185
K	2	10	12	0,037	0,185	0,222
L	2	17	19	0,037	0,315	0,352
M	4	4	8	0,074	0,074	0,148
N	4	2	6	0,074	0,037	0,111
O	0	16	16	0,000	0,296	0,296
P	7	0	7	0,130	0,000	0,130
Q	3	12	15	0,056	0,222	0,278
R	7	8	15	0,130	0,148	0,278
S	6	2	8	0,111	0,037	0,148

Z uvedených dat vyplývá, že vietnamský žák má čtvrtý nejvyšší negativní sociometrický status ve třídě. Obdržel 5krát více negativních výběrů než pozitivních. V souladu s tím patří jeho sociometrický status také ke čtyřem nejnižším ve třídě.

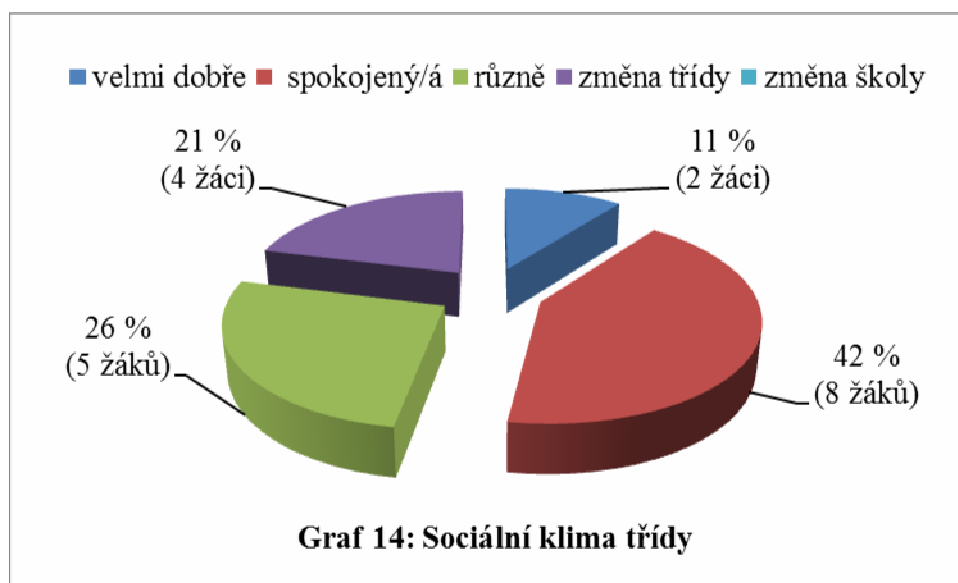

Obrázek 11: Sociogram vietnamského žáka, ZŠ D, 7. ročník

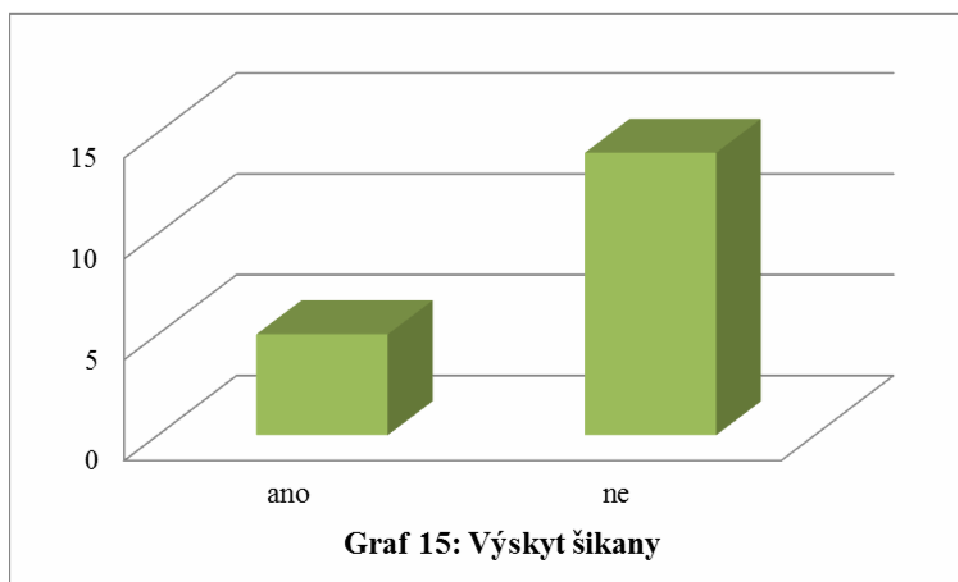
Vietnamský žák obdržel pouze 2 pozitivní výběry a to od jediného člověka. Chlapec označil vietnamského spolužáka za svého kamaráda. Dále však vietnamský žák obdržel již jen samé negativní výběry, celkem 10 od šesti osob. Až na jednu výjimku se jednalo o samé chlapce. Vybírající jako motiv svého výběru ve dvou případech uvedli, že Vietnamec není jejich kamarád, třikrát zaznělo, že se spolu nebaví. Dalšími důvody bylo, že prý je hloupý, pořád nadává, dělá hlouposti.

Vietnamský žák udělil 6 pozitivních výběrů, jedné osobě v obou oblastech, dvěma v pracovní a dvěma v rekreační oblasti. Motivací k výběru mu bylo, že jsou chytrí a umí hodně věcí (v pracovních činnostech) a že jsou hodně dobří kamarádi (v rekreační oblasti). Všechny pozitivní výběry učinil ve vztahu k chlapcům. Negativní hlasy rozdál stejným poměrem mezi dívky a chlapce. Je zajímavé, že v pracovní oblasti vybral samé dívky, v rekreační oblasti samé chlapce. Zatímco u dívek žádný důvod své volby neuvedl, u chlapců tomu bylo naopak. Uvedl, že by si na ostrově nevěděli rady, co dělat, a že mají úplně jiné uvažování. Z toho lze usuzovat, že si vietnamský žák ani v nejmenším nepřipouštěl, že by se na ostrově mohl ocitnout s dívkami. Za povšimnutí také stojí dva pozitivní výběry, které Vietnamec učinil ve vztahu k žákům M a R. Ti mu totiž naopak udělili negativní hlas. Nutno dodat, že Vietnamec provedl pozitivní výběry v rekreační oblasti, zatímco chlapci M a R je provedli v oblasti pracovní.

Sociální klima třídy

Z grafu je patrné, že více než polovina žáků, včetně vietnamského, se ve třídě cítí víceméně dobře. Uvádějí, že mají ve třídě kamarády, učí je hodné paní učitelky. Vyskytli se ale 4 žáci, kteří by si přáli změnit třídu. Jednalo se o děti, které až do 5. ročníku navštěvovali jinou třídu. Ačkoliv nemají k současným spolužákům žádné vážné výhrady, ani se necítí být šikanováni, ve své původní třídě se cítili lépe a přáli by si vrátit se do ní.

Z grafu č. 15 vyplývá, že 5 žáků ve třídě má osobní zkušenost se šikanou. Ve dvou případech se jednalo o dívky, ve třech o chlapce. Ve všech případech šlo o nadávky, posmívání, nebylo zmíněno žádné fyzické násilí. Všech 5 žáků jmenovalo tytéž spolužáky, v tabulce č. 10 jsou uvedeni pod písmeny L, O a Q, což jsou žáci s nejvyšším negativním

sociometrickým statutem ve třídě. Tyto žáky označil coby agresory také vietnamský žák, jemuž se prý posmívali kvůli jeho příjmení.

6.1 Ověření platnosti předpokladů

P1: Vietnamské děti se v prostředí svých škol nevyčleňují z kolektivu majority a navazují přirozené kamarádské vztahy bez ohledu na jejich sociokulturní odlišnost.

Ověření předpokladu: Předpoklad byl ověřen a vyhodnocen jako platný. Výsledky vyplývají ze zpracovaných údajů části sociometrického testu, který zjišťoval strukturu sociálních vztahů ve třídě, zejména sociální vazby vietnamských žáků. Výsledky nelze generalizovat na celou vietnamskou populaci, protože zkoumaný vzorek byl malý.

Mezi českými a vietnamskými žáky převládá vzájemná tolerance a přátelství. Vietnamští žáci jsou majoritou přijímáni velmi dobře, Češi s nimi kamarádí i ve volném čase. Sociometrické statusy vietnamských žáků byly srovnatelné s ostatními žáky ve třídě. Pouze v jednom případě měl vietnamský žák výrazně nižší sociometrický status, nicméně nechyběly u něj oboustranné pozitivní výběry, nelze tedy hovořit o izolaci z kolektivu.

Tabulka 11: Přehled sociometrických statusů vietnamských žáků

žák	pozitivní status	negativní status	průměrný pozitivní status	průměrný negativní status
ZŠ A, 6. ročník				
A	0,088	0,018	0,095	0,073
B	0,088	0,105		
J	0,053	0,018		
ZŠ A, 9. ročník				
A	0,093	0,074	0,094	0,049
ZŠ B, 5. ročník				
W	0,087	0	0,076	0,069
ZŠ C, 5. ročník				
M	0,07	0,053	0,091	0,054
N	0,105	0		
ZŠ C, 7. ročník A				
O	0,117	0,017	0,083	0,059
ZŠ C, 7. ročník B				
H	0,153	0,053	0,094	0,075
ZŠ D, 5. ročník				
D	0,232	0	0,075	0,033

ZŠ D, 7. ročník				
K	0,037	0,185	0,082	0,092

Z výsledků uvedených v tabulce č. 11 je zřejmé, že sociální status vietnamských žáků je ve 4 případech srovnatelný se statusem jejich spolužáků, u 5 dalších je dokonce nadprůměrný. Pouze 2 žáci se ocitli pod hranicí průměru. Mezi vietnamskými žáky výrazně vyčnívá žákyně D z 5. ročníku ZŠ D. Dívka je v kolektivu velmi oblíbená, výborně se učí, má mnoho zájmů. V této třídě zároveň nebyla zjištěna šikana.

Výsledky průzkumu korespondují se závěry studie realizované v Ústeckém kraji (Sdružení pro vzdělávání komunit, 2010, s. 9). Autoři této studie uváděli, že ¾ žáků má ve škole dostatek kamarádů (myšleno více než 6). Vzhledem k tomu, že náš zkoumaný vzorek byl omezen vždy na jednu danou třídu, lze považovat za vyhovující existenci alespoň dvou oboustranných pozitivních vazeb, které má vietnamský žák s ostatními žáky ve třídě. Tuto podmínku splnilo 9 z 11 vietnamských žáků, tedy 82 %.

Z průzkumu (Sdružení pro vzdělávání komunit, 2010) vyplynulo, že Vietnamci prokázali velmi dobrou míru sociální integrace, jelikož si volí své přátele jak mezi Vietnamci, tak mezi Čechy. Jelikož je však počet Vietnamců ve školách omezený, převládají vazby na děti české národnosti. Do našeho průzkumného šetření byly zahrnuty pouze dvě třídy, v nichž se vyskytoval víc než jeden vietnamský žák. Ve čtyřech z pěti případů Vietnamci zařadili do svých pozitivních výběrů opět Vietnamce. Nutno podotknout, že vzájemné volby proběhly vždy mezi stejným pohlavím. Vietnamský žák J (6. ročník, ZŠ A), který měl ve třídě dvě vietnamské spolužačky, neučinil ve vztahu k nim ani jeden pozitivní výběr, vybíral si české chlapce. Potvrdilo se také, že vietnamští žáci mají české přátele nejen ve škole, ale udržují s nimi vztahy také mimo školu. Dokazují to vykonané pozitivní výběry v rekreační oblasti, které často kopírují výběry v oblasti pracovní.

P2: Vietnamské děti nejsou šikanovány pro svou sociokulturní odlišnost.

Ověření předpokladu: Tento předpoklad se nám v průzkumovém šetření podařilo potvrdit. Výsledky vycházejí ze zpracovaných údajů druhé části sociometrického testu. Cílem bylo vyhodnotit sociální klima třídy a zjistit výskyt šikany v třídním kolektivu.

Tabulka 12: Celkový přehled výskytu šikany

	celkový počet žáků	výskyt šikany	%	majorita	výskyt šikany	%	vietnamští žáci	výskyt šikany	%
ZŠ A	20	2	10	17	1	6	3	1	33
ZŠ A	19	2	10,5	18	2	11	1	0	0
ZŠ B	24	15	62,5	23	14	60	1	1	100
ZŠ C	20	5	25	18	4	22	2	1	50
ZŠ C	21	6	28,5	20	5	25	1	1	100
ZŠ C	20	5	25	19	5	26	1	0	0
ZŠ D	24	0	0	23	0	0	1	0	0
ZŠ D	19	5	26	18	4	22	1	1	100
celkem	167	40	24	156	35	22	11	5	45

Za pozornost stojí výsledky zjištěné v ZŠ B, v 5. ročníku, kde je procento výskytu šikany velmi vysoké. Chování žáků, kteří ubližují, nadávají nebo se druhým posmívají, se zde stává téměř normou. Naopak 6. ročník ZŠ D byl jedinou třídou, kde si nikdo ze žáků na šikanu nestěžoval. Tuto třídu navštěvuje 1 vietnamská žákyně, jejíž sociometrický status je nejvyšší ze všech žáků ve třídě.

Z celkového počtu 11 vietnamských žáků pět z nich odpovědělo kladně na otázku, zda jim ve třídě někdo ubližuje nebo se jim posmívá. Jednalo se o Vietnamce, kteří navštěvovali třídy, kde si na šikanu stěžovalo více žáků, nelze tedy usuzovat, že se jedná o cílenou šikanu kvůli sociokulturní odlišnosti. Tuto skutečnost podtrhují motivace odpovědí vietnamských žáků, kteří neuvodili, že by se cítili být šikanováni proto, že jsou Vietnamci. Naopak, pokud byla slovní šikana směřována na jejich vietnamství (příjmení, vzhled, chování), omlouvali své spolužáky tím, že to myslí jen v legraci. I v tomto bodě se shodujeme se studií z Ústeckého kraje (Sdružení pro vzdělávání komunit, 2010, s. 10). Podle ní se Vietnamci setkávají s posměchem kvůli jazykovým dovednostem, vzhledu a původu zpravidla v době, kdy začínají školní docházku a teprve se seznamují se spolužáky. Obecně tyto poznámky vnímají spíše tak, že je spolužáci nemyslí vážně.

Průšvicová (2010, s. 69) uvádí, že diskriminaci ze strany spolužáků pocítilo 40 % z dotazovaných Vietnamců, zatímco Češi se cítili být šikanováni ve 30 % případů. Výsledky sociometrického šetření jsou srovnatelné u skupiny vietnamských žáků, naopak u majority je výskyt šikany nižší.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala integrací vietnamských žáků do českých základních škol. Téma bylo zvoleno s ohledem na aktuálnost zastoupení dětí cizinců v českém školství.

Cílem práce bylo popsat problematiku vietnamského etnika v českém základním školství, zmapovat základní integrační metody a přístupy a dále zjistit, do jaké míry se vietnamští žáci integrují do základních škol. Prozkoumali jsme oblast vzájemných vztahů vietnamských dětí s ostatními spolužáky a zmapovali možné problémy, s nimiž se vietnamští žáci ve školním kolektivu setkávají.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá studiem poznatků o integraci vietnamských žáků do českých škol a je odborným východiskem pro praktickou část. V praktické části zjišťujeme sociální vazby mezi žáky ve třídách základních škol a zaměřujeme se především na postavení vietnamského žáka v třídním kolektivu. Jako metoda průzkumu bylo zvoleno sociometrické šetření ve vybraných třídách základních škol, přičemž v dané třídě musel být alespoň jeden vietnamský žák. Sociometrický test zjišťoval strukturu sociálních vazeb mezi žáky, sociální klima třídy a výskyt šikany. Jako doplňující metoda byl použit dotazník pro třídní učitele zkoumaných tříd. Data získaná z dotazníku pro třídní učitele posloužila ke vstupní charakteristice zkoumaných třídních kolektivů.

Oba stanovené předpoklady byly ověřeny jako platné. Průzkum prokázal, že vietnamští žáci navazují vztahy s ostatními žáky většinou přirozeně, bez ohledu na jejich sociokulturní odlišnost. Zásadnější roli při výběru hrálo pohlaví, což je pro věk testovaných žáků příznačné. Nebyly zjištěny žádné zásadní problémy ve vztazích mezi vietnamskými žáky a českou majoritou. Vyskytly se individuální případy, kdy se Vietnamci setkali s projevy šikany a posměchem od svých spolužáků. Sami ale odmítají, že by se tak dělo kvůli jejich původu a pokud přeci jen ano, vnímají to spíše v žertu. Výsledky průzkumu dokazují, že výskyt šikany u vietnamských žáků je vyšší než u české majority, avšak vzhledem k nízkému zastoupení vietnamských žáků v celkovém počtu testovaných nelze závěry generalizovat.

Bakalářská práce poskytuje čtenáři představu o začlenění vietnamských žáků do českých základních škol. Přináší náhled na přístupy a metody práce s vietnamskými žáky, na

postavení vietnamských žáků v kolektivu českých dětí a na problémy, s nimiž se mohou obě strany potýkat. Práce přináší návod pro další opatření vedoucích k zlepšení či napravení současného integračního procesu a to nejen pro Vietnamce, ale pro žáky cizince obecně.

Navrhovaná opatření

Vzdělávání pedagogů

Zásadním předpokladem pro úspěšnou integraci žáků cizinců je práce pedagoga. Je nutné, aby se učitelé vzdělávali v oblasti vzdělávání a integrace dětí cizinců. K dispozici je poměrně široká nabídka kurzů zaměřených na multikulturní vzdělávání, na problematiku začleňování cizinců, na osvojení konkrétních postupů a metod práce při integraci dětí přímo v třídním kolektivu. Pedagog by si měl osvojit alespoň základní dovednosti, jak aktivně využívat sociokulturních odlišností dětí cizinců ve výuce, aby jeho práce přinesla užitek na straně žáků cizinců i na straně majority. Učitelům by mohl situaci ulehčit vzdělávací program pro pedagogy, který by byl zaměřen na získání informací o cizincích v českém školství, popisoval přístup k jednotlivým národnostním menšinám a obsahoval základní data o historických a náboženských kořenech, jež pomohou objasnit sociokulturní odlišnosti dětí cizinců.

Zpracovat do školních vzdělávacích programů integraci dětí cizinců

Téma integrace dětí cizinců by mělo být zpracováno do školního vzdělávacího programu všech škol, tím spíše, pokud školu navštěvuje vyšší počet dětí cizinců. Škola by měla být na příchod žáků cizinců připravena a mít nastavena základní pravidla práce s nimi. Formálně toto školy mají, učitelé ale přiznávají, že opatření často zůstávají pouze na papíře, aniž by se ve skutečnosti realizovala. Všechny školy zahrnuté do průzkumu se ve školním vzdělávacím programu věnují žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně cizincům je však pozornost věnována jen minimálně. Při volbě způsobu vzdělávání žáků cizinců lze vyjít z potřeb žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, tedy individualizovat výuku, poskytnout doučování apod. Téma integrace je možné zahrnout do jednotlivých předmětů, ve školním vzdělávacím programu by rozhodně neměla jako průřezové téma chybět multikulturní výchova. Přínosem pro žáka cizince je také přítomnost pedagogického asistenta, na které však školám schází finanční prostředky.

Spolupráce s poradenskými centry

Je třeba lépe informovat pedagogy a školy o nabídce existujících služeb. Školy totiž často nevědí, kam se mohou obrátit a hledají pouze ve svých zdrojích, jimiž jsou pedagogicko-psychologické poradny nebo speciální pedagogická centra. Pokud tyto poradenské instituce

nedokáží školám samy pomoci, měly by je informovat o dalších možnostech poradenství. Vznikají vzdělávací a poradenská centra, která nabízejí výuku českého jazyka žákům cizincům, pedagogům poskytují poradenství v oblasti speciálních vzdělávacích potřeb žáků cizinců a zprostředkovávají kontakt mezi rodinou dítěte cizince a školou. Bylo by ideální, pokud by takové poradenské centrum fungovalo v každém okresním městě.

Vytvoření pomůcek a výukových materiálů

Největším nedostatkem je, že pro vietnamské děti, které přicházejí do české školy bez znalosti českého jazyka, neexistují materiály pro základy výuky českého jazyka. Pro komunikaci s nimi nelze využít ani slovník, jelikož u nás zatím nebyl vydán. Stejně tak školám chybí další výukové materiály, zejména učebnice a metodiky. Pedagogům tak často nezbyvá než pracovat intuitivně a s vlastní invencí.

Školní a mimoškolní aktivity

V procesu integrace dětí cizinců mají nezanedbatelný význam školní a mimoškolní aktivity. Dávají příležitost interaktivní formou rozvíjet vzájemné vztahy vietnamských žáků a dětí cizinců obecně s žáky majoritní společnosti. Příkladem školní aktivity, která napomáhá integraci, mohou být tematické projektové dny, zaměřené na určitou zemi či kulturu. V rámci běžné výuky může probíhat interkulturní vzdělávání napříč vzdělávacími předměty. Z mimoškolních aktivit lze doporučit společenské akce, kde dochází také k setkávání rodičů dětí nebo společné pobyty žáků jako jsou školy v přírodě nebo poznávací zájezdy. Všechny tyto aktivity pomáhají posilovat vzájemné vztahy dětí cizinců a majoritní společnosti a odstraňovat předsudky, xenofobii a rasismus.

Seznam použitých zdrojů

BROUČEK, S., 2003. *Český pohled na Vietnamce (mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství)*. Praha: Etnologický ústav AV ČR. ISBN 80-85010-46-1.

CERME.CZ, 2012. Vietnamská menšina v ČR: Náboženství, kultura, soužití. In: *Cerme.cz* [online]. [vid. 13. 7. 2012]. Dostupné z: http://www.cerme.cz/ukazka_stud_mat/04/04_04p.html

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2011. *Cizinci v České republice 2011. Edice: Lidé a společnost*. Praha: Český statistický úřad. ISBN 978-80-250-2139-2.

ČERNÍK, J., et al., 2006. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. 1. vyd. Jinočany: H a H. ISBN 80-7319-055-9.

DRBOHLAV, D., et al., 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-039-1.

INKLUZIVNÍ ŠKOLA.CZ *Inkluze dětí s OMJ do běžné výuky* [online]. 25. 7. 2012. [vid. 6. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-odkud-prichazi-do-cr/integrace-deti-s-omj-do-bezne-vyuky>

JANSKÁ, E., PRŮŠVICOVÁ, A., ČERMÁK, Z., 2011. Možnosti výzkumu integrace dětí Vietnamců v Česku: příklad základní školy Praha-Kunratice. *Geografie* [online], roč. 116, č. 4, s. 480–496. [vid. 20. 8. 2012]. Dostupné z: http://geography.cz/sbornik/wp-content/uploads/2012/01/g11-4-6janska_prusvicova_cermak.pdf

JEŘÁBEK, J., TUPÝ, J., 2007. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP. s. 97 [online]. [vid. 14. 2. 2012]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

KOCOUREK, J., 2001. Vietnamci v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 99–105. ISBN 80-7178-648-9.

KOCOUREK, J., 2006. Vietnamci v ČR. In: LEONTIYEVA, Y., et al. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů: Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 46–62. ISBN 80-7330-098-2.

KOCOUREK, J., 2008. Podmíněnost současné migrace Vietnamců do Česka. In: DRBOHLAV, D. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů : (Česko v evropském kontextu)*. 1. vyd. Praha: Karolinum, s. 233–245. ISBN 978-80-246-1552-3.

KOCOUREK, J., PECHOVÁ, E., 2010. *Metodické poznámky k výuce češtiny pro Vietnamce* [online]. [vid. 12. 8. 2012]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/metodicke_poznamky_k_vyuce_cj_pro_vietnamce.pdf

KOVÁŘOVÁ, B., 2010. Vzdělávání žáků z řad cizinců v české škole se zaměřením na výuku českého jazyka. In: *Vzdělávání menšin a multikulturní výchova v evropském kontextu*. 1. vyd. Liberec: Liberecké romské sdružení, s. 96–100. ISBN 978-80-903953-4-3.

MARTÍNKOVÁ, Š., 2008. Sociabilita vietnamského etnika v Praze. In: UHEREK, Z., KORECKÁ, Z., POJAROVÁ, T., et al. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, s. 165–201. ISBN 978-80-87112-12-0.

MARTÍNKOVÁ, Š., 2010. *Vietnamská komunita v Praze*. 1. vyd. Praha: Muzeum Hlavního města Prahy. ISBN 978-80-85394-72-6.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2007. *Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice* [online]. [vid. 12. 8. 2012]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/GAC_CIZnaTP_analyza_pristupu_u_imigrantu_aimigrantek_naTP_publikace.pdf

MINISTERSTVO VNITRA, 2012. *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců Společné soužití* [online]. [vid. 12. 8. 2012]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/0E0030F05E//File/USNESEN%C3%8D_VL%C3%81DY_%C4%8CR_ze_dne_4.1.2012_%C4%8D._6_k_Postupu_p%C5%99i_realizac.pdf

MULLEROVÁ, P., 1998. Vietnamské etnikum v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T., et al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 81–99. ISBN 80-7178-285-8.

NÁRODNÍ INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE, 2010. *Na křižovatce kultur, aneb, Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi*. Praha: Národní institut dětí a mládeže. ISBN 978-80-86784-91-5.

PETRUSEK, M., 1969. *Sociometrie*. 1. vyd. Praha: Svoboda.

PRŮŠVICOVÁ, A., 2010. *Integrace druhé generace Vietnamců v Praze* [diplomová práce] [online]. [vid. 12. 9. 2012]. Praha: Karlova univerzita. Dostupné z http://ckis.cuni.cz/F/8M9KM3FN7XAC8FM2HXFTEU8LHKBYB8ERT3R2LJRRHJJ5BI D31F-43566?RN=669210591&pds_handle=GUEST

RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., HOFÍREK, O., et al., 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-023-0.

SDRUŽENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ KOMUNIT, 2010. *Individuální šetření potřeb v cílové skupině* [online]. [vid. 13. 9. 2012]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/vyzkumna_zprava_deti_cizincu_vodoznak_bar.pdf

ŠVINGALOVÁ, D., 2007. *Multikulturní výchova* [online]. [vid. 23. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/multikulturni-vychova/>

TRBOLA, R., et al., 2011. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87474-19-8.

VASILJEV, I., 2006. Co bychom měli vědět o vietnamštině. In: ČERNÍK, J., et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. 1. vyd. Jinočany: H a H. ISBN 80-7319-055-9.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2005, částka 20, s. 503–508 [vid. 28. 8. 2012]. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4618>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004 [vid. 18. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.atre.cz/zakony/frame.htm>

Seznam příloh

Příloha A: Sociometrický test

Příloha B: Dotazník pro třídního učitele

Příloha C: Sociometrická matice ZŠ Česká Lípa, Lada, 6. ročník

Příloha D: Sociometrická matice ZŠ Česká Lípa, Lada, 9. ročník

Příloha E: Sociometrická matice ZŠ Česká Lípa, Partyzánská, 5. ročník

Příloha F: Sociometrická matice ZŠ Nový Bor, 5. ročník

Příloha G: Sociometrická matice ZŠ Nový Bor, 7. ročník A

Příloha H: Sociometrická matice ZŠ Nový Bor, 7. ročník B

Příloha I: Sociometrická matice ZŠ Kamenický Šenov, 5. ročník

Příloha J: Sociometrická matice ZŠ Kamenický Šenov, 7. ročník

Příloha A: Sociometrický test

Sociometrický test

Jméno:

Věk:

Ročník:

Otázka č. 1

S kým ze spolužáků bys **chtěl/chtěla** spolupracovat na školním projektu? (nejvýše 3 osoby)

Napiš proč.

Otázka č. 2

Kdybys pořádal/pořádala narozeninovou oslavu, koho ze spolužáků bys **pozval/pozvala**? (nejvýše 3 osoby)

Napiš proč.

Otázka č. 3

S kým ze spolužáků bys **nechtěl/nechtěla** pracovat ve skupině? (nejvýše 3 osoby)

Napiš proč.

Otázka č. 4

S kým ze spolužáků bys **nechtěl/nechtěla** zůstat na pustém ostrově? (nejvýše 3 osoby)

Napiš proč.

Otázka č. 5

Ublížil ti nebo se ti posmívá někdo ze spolužáků?

Proč? Kvůli čemu?

Otázka č. 6

Jak se ve vašem třídním kolektivu cítíš?

- a) velmi dobře
- b) jsem spokojený/spokojená
- c) různě, někdy se mi tu líbí, někdy ne
- d) nejraději bych odešel/odešla do jiné třídy
- e) nejraději bych odešel/odešla do jiné školy

Pokuste se krátce vysvětlit proč.

Příloha B: Dotazník pro třídního učitele

Dotazník pro třídního učitele

1. Jak dlouho máte v této třídě třídnictví?
2. Pokuste se stručně charakterizovat třídu jako kolektiv.
3. Vyskytla se ve třídě šikana? Pokud ano, o jakou formu se jednalo?
4. Jakou pozici má podle Vás vietnamský žák/vietnamská žákyně v třídním kolektivu?

Příloha C: Sociometrická matice ZŠ A, 6. ročník

		VYBRANÍ																						
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T			
V Y B R A J Í C Í	A		+	+	+	+																-	-	
	B	+	+								-	-											-	-
	C	+	+	+	+																			
	D																							
	E																							
	F	-																						
	G																							
	H																							
	I																							
	J																							
	K																							
	L																							
	M																							
	N																							
	O																							
	P																							
	Q																							
	R																							
	S																							
	T																							
kladné body		5	5	4	6	6	2	12	4	5	3	16	4	4	2	7	6	5	10	2	0			
záporné body		1	6	4	1	2	0	0	0	2	1	0	6	2	5	11	6	7	1	19	9			
celkem		6	11	8	7	8	2	12	4	7	4	16	10	6	7	18	12	12	11	21	9			

Příloha D: Sociometrická matice ZŠ A, 9. ročník

VYBRANÍ

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	
V	A		+	+																
Y	B	+			+					+		-	-					-	+	+
B	C		+							+										
Í	D	+	+									+							+	
R	E				-															
A	F	-	-	+		+														
J	G								+	+										
Í	H																			
C	I	+	+	+	+															
Í	J																			
	K																			
	L																			
	M																			
	N																			
	O																			
	P																			
	Q																			
	R	-	-	-	-															
	S																			
kladné body		5	6	3	5	5	2	4	6	3	0	2	9	2	5	9	7	4	6	13
záporné body		4	4	1	0	4	2	1	6	6	1	5	3	0	1	1	1	7	2	1
celkem		9	10	4	5	9	4	5	12	9	1	7	12	2	6	10	8	11	8	14

Příloha E: Sociometrická matice ZŠ B, 5. ročník

		VYBRANÍ																									
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X		
V Y B Í R A J Í C Í	A		+	+	-					+	+																
	B	+	+							+	+	+	+									-	-				
	C		+-			+	+																				
	D		+	+						+		+	+	-								+					
	E			+						+	+	+	-	-													
	F				+	+				+	+	-	-														
	G	+	+	+	+			+				-	-														
	H		+	+	+					+						+											
	I				+	+				+																	
	J			+	+		+	+			+																
	K									+																	
	L																										
	M																										
	N					-	+																				
	O																										
	P				+	+																					
	Q																										
	R		+	+						+	+																
	S																										
	T																										
	U				-	-	-																				
	V				+																						
	W																										
	X																										
	kladné body	5	12	4	5	4	4	8	10	9	0	5	3	9	3	8	6	5	4	1	7	4	0	6	4		
	záporné body	0	1	3	2	2	0	0	2	0	17	0	23	0	12	2	2	0	1	21	1	1	4	0	20		
	celkem	5	13	7	7	6	4	8	12	9	17	5	26	9	15	10	8	5	5	22	8	5	4	6	24		

Příloha F: Sociometrická matice ZŠ C, 5. ročník

VYBRANÍ

V
Y
B
Í
R
A
J
Í
C
Í

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	
A			+		+	+					+	+				-	-				
B			+	+		-	-								+			+	+		+
C		-	+	+					+	+	-					-	-				
D	+	+		+	+																
E	+	+		+	+	-	-													-	-
F	+	+		+	+	-		+	+											-	-
G	+	+		+	+											-	-				+
H				+	+																
I						-	-	-	-	+	+	+	+								
J			+	+																-	-
K									+	+		+	+							-	-
L					+	+															
M																					
N																					
O																					
P																					
Q																					
R			+																		
S																					
T																					
kladné body	8	3	15	2	3	3	4	4	2	5	3	2	4	6	10	0	11	5	8	6	
záporné body	1	0	0	6	2	4	2	0	1	0	0	6	3	0	0	16	0	12	6	2	
celkem	9	3	15	8	5	7	6	4	3	5	3	8	7	6	10	16	11	17	14	8	

Příloha I: Sociometrická matice ZŠ D, 5. ročník

		VYBRANÍ																									
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X		
V Y B Í R A J Í C Í	A		+	+	-	-	+	+								+	+		-								
	B		+													+	+		-								
	C			+						+						+						+					+
	D	+	+																								
	E		+																								
	F										+				+	+											
	G			+	+						+										+	+					
	H																										
	I																										
	J			+																							
	K																										
	L																										
	M																										
	N	+	+	+	+																						
	O	+																									
	P																										
	Q																										
	R																										
	S																										
	T																										
	U	+																									
	V																										
	W	+																									
	X																										
kladné body		9	9	0	16	2	5	4	3	5	4	3	4	4	7	0	4	6	11	3	8	0	10	6	2		
záporné body		0	0	13	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	1	5	0	0	10	0	16	2	3	1		
celkem		9	9	13	16	2	5	4	3	5	7	3	4	4	7	1	9	6	11	13	8	16	12	9	3		

Příloha J: Sociometrická matice ZŠ D, 7. ročník

		VYBRANÍ																				
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S		
V Y B Í R A J Í C Í	A		+	+	+	+																
	B	+	+										-	-							-	-
	C	+	+	+	+																	
	D	-	-	-	-																	
	E						+	+	+													
	F																					
	G																					
	H																					
	I																					
	J																					
	K	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	L																					
	M																					
	N																					
	O																					
	P																					
	Q																					
	R																					
	S																					
kladné body		4	4	6	2	5	3	3	9	7	6	2	2	4	4	0	7	3	7	6		
záporné body		3	4	4	2	0	0	0	2	4	4	10	17	4	2	16	0	12	8	2		
celkem		7	8	10	4	5	3	3	11	11	10	12	19	8	6	16	7	15	15	8		